

Perheneuvolan rakentuminen neljän kunnan yhteistyönä

Maarit Tarvainen

Opinnäytetyö

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Tarvainen Maarit	
Työn nimi Perheneuvolan rakentuminen neljän kunnan yhteistyönä	
Päiväys	8.1.2013
Sivumäärä/Liitteet	64
Ohjaaja Tuomikorpi Sinikka	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) -	
Tiivistelmä	
<p>Opinnäytetyöni tarkoituksena on kuvata Keiteleen, Pielaveden, Tervon ja Vesannon kuntien, Nilakan alueen, yhteistyötä yhteisen perheneuvolan rakentamisessa ja toiminnan käynnistämässä kuntien omaksi toiminnaksi. Lisäksi kuvaan työssäni perheneuvola toimintaa sekä valmisteluryhmän työskentelyä ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Näiden kautta kuvaan perheneuvolan kehittämisprosessia, toiminnan muuttamista kuntien omaksi toiminnaksi.</p> <p>Tutkimuksen teoreettisena viitekehystenä on yhteistyönteoria, jonka mukaan yhteistyö on osapuolten välistä vuorovaikutusta, yhdessä tekemistä sekä osapuolten välistä toimintaa. Toimintatutkimukseen osallistui kuntien Kysterin Nilakan valmisteluryhmä, johon kuului kuntapäätäjää, virkamiehiä ja asiantuntijoita.</p> <p>Tutkimusaineisto pohjautuu valmisteluryhmän muistioihin ja tutkijan havaintoihin. Valmisteluryhmä tuotti Kyster-Palvelualueuuvotteluryhmälle taustatietoa perusterveydenhuollon siirtymisestä Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin tuottamaksi toiminnaksi. Tutkimus toteutettiin vuosina 2010 ja 2011. Valmisteluryhmän sivutuotoksena syntyi yhdessä virkamiesvalmistelussa Nilakan kuntien yhteinen perheneuvola.</p>	
Avainsanat	
yhteistyö ja perheneuvola	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Management and Development Education programme for Healthcare professionals			
Author(s) Tarvainen Maarit			
Title of Thesis Family health clinic construction of four municipalities in cooperation			
Date	8.1.2013	Pages/Appendices	64
Supervisor(s) Tuomikorpi Sinikka			
Client Organisation /Partners			
<p>Abstract</p> <p>The aim of this paper is to illustrate the creation and the launch of joint family guidance centre for municipalities of Keitele, Tervo, Pielavesi and Vesanto. In addition, the paper describes the functions of family guidance centre, and how the centre was created plus factors influencing this process. This helps to depict the creation of four municipalities' joint venture.</p> <p>The theoretical framework of the study is co-operational theory according to which co-operation is interaction and co-operation between different individuals or groups.</p> <p>The research method was activity analysis that was made to the operative group who created the joint family centre. This group consists of policymakers, officials and experts from all four municipalities. The research material consists of the memos of the operative group and the observations of the researcher.</p> <p>The operative group produced background information for Kyster – health care service unit negotiations concerning organising health care in Northern-Savo health care district. The research took place in 2010 and 2011.</p>			
Keywords cooperation and family counselling			

1. JOHDANTO	
<u>2. TERVEYDEN- JA SOAIAALIHUOLLON JÄRJESTELMÄ</u>	<u>8</u>
<u>3. KUNTIEN YHTEISTYÖ TERVEYDENHUOLOSSA</u>	<u>10</u>
<u>3.1 Moniammatillinen yhteistyö</u>	<u>12</u>
<u>3.2 Kuntien välinen yhteistyö</u>	<u>13</u>
<u>3.3 Paras-laki</u>	<u>15</u>
<u>3.4 Kysteri</u>	<u>16</u>
<u>4. PERHENEUVOLATOIMINTA SUOMESSA</u>	<u>17</u>
<u>4.1 Perheneuvola säätelevät lait</u>	<u>17</u>
<u>4.2 Kasvatus- ja perheneuvola toiminnan historia</u>	<u>18</u>
<u>4.3 Perheneuvola toiminta kuvaus</u>	<u>20</u>
<u>4.4 Perheneuvonnan tavoitteet</u>	<u>21</u>
<u>4.5 Perheneuvolan toimijat</u>	<u>21</u>
<u>4.6 Perheneuvolan kehityslinjoja Ruotsi, Norja ja Iso-Britannia</u>	<u>23</u>
<u>5. TOIMINTATUTKIMUSTA OHJAAVAT TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT</u>	<u>25</u>
<u>5.1 Toimintatutkimus kehittämis- ja tutkimusmenetelmänä</u>	<u>27</u>
<u>5.2 Toimintatutkimuksen syklinen luonne</u>	<u>28</u>
<u>5.3 Toimintatutkimuksen eteneminen</u>	<u>29</u>
<u>6. KEHITTÄMISPROSESSI</u>	<u>30</u>
<u>7. TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS</u>	<u>52</u>
<u>8. POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET</u>	<u>55</u>
<u>8.1 Yhteenveto päätelmistä</u>	<u>56</u>
<u>8.2 Jatkotutkimushaasteita</u>	<u>58</u>

Lähteet

Liite 1 Sopimus perhe- ja kasvatuseuvolan perustaminen ja virat

Liite 2 Sopimus perheneuvolan järjestämisestä

JOHDANTO

Kunnissa supistettiin 1990-luvun aikana lasten ja lapsiperheiden peruspalveluita. Laman jälkeen lasten ja nuorten perheneuvonnan palveluiden kysyntä kasvoi. Suomalainen perhe on 2000-luvulta lähtien läpikäynyt suuria muutoksia, avoliitot, uusperheet, yksinhuoltaja- ja sateenkaariperheet ovat yleistyneet. Suomen talouden taantuma on jatkunut 2000-luvulla ja kunnat kamppailevat edelleen peruspalveluiden järjestämisen ja rahoituksen kanssa. (Kuronen & Törmänen 2003,1.)

Lapsiköyhyysaste on kasvanut voimakkaasti laman jälkeen verrattuna muuhun väestöön. Vuonna 2007 lapsiköyhyysaste oli korkeammalla kuin koskaan 1970-luvun jälkeen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2007, diat 6) Lasten ja perheiden pahoinvointi huolestuttaa niin päättäjiä, vanhempia kuin lasten parissa työskenteleviä ammattilaisia nykyisin.

Vastuu lasten hyvinvoinnista on ensisijaisesti lapsen vanhemmilla tai muilla huoltajilla sekä lähiyhteisöllä. Vanhempien tulee turvata lapsille hyvinvointi ja tasapainoinen kehitys- ja kasvuympäristö. Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten tulee tukea kasvattajia heidän kasvatustehtävässään sekä pyrkiä tarjoamaan perheelle riittävän varhain apua. (Lastensuojelulaki 2007/417.)

Lastensuojelulaki velvoittaa sosiaalihuollosta vastaavaa toimielintä järjestämään tarvittaessa perhetyötä lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Kunnilla on sosiaalihuoltolain mukaan velvollisuus järjestää kasvatus- ja perheneuvontaa asiakkailleen. (Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710.) Perheneuvola antaa asiantuntija-apua lasten kasvatukseen, ihmissuhteisiin ja perhe-elämään liittyvissä asioissa. Perheneuvola palvelee sekä lapsia että aikuisia. Perheneuvolassa tehdään ennaltaehkäisevää asiakastyötä, perhesuhteisiin ja vuorovaikutukseen liittyviä tutkimuksia ja hoitoja sekä vastataan vanhemmuuteen liittyviin kysymyksiin. (Sosiaalihuolto 1991,5.)

Opinnäytetyöni tarkoituksena on kuvata Keiteleen, Pielaveden, Tervon ja Vesannon kuntien yhteistyötä yhteisen perheneuvolan rakentamisessa ja toiminnan käynnistämisessä omana toimintana.

Edellä mainitut kunnat asettivat perusterveydenhuollon uudistuksen yhteydessä yhteisen valmisteluryhmän, jonka tehtävänä oli seurata perusterveydenhuollon Kysteri-liikelaitoksen Nilakan Palveluyksikön toiminnan suunnittelua ja toteutumis-

ta. Valmisteluryhmä koostui kuntapäättäjistä ja viranhaltijoista. Valmisteluryhmä toimi myös perheneuvolan toiminnan aloittamisen suunnittelu- ja seurantaryhminä.

Opinnäytetyössä tutkimuksen kohteena on Pielaveden, Keiteleen, Tervon ja Vesannon kuntien perheneuvolaprosessin eteneminen ja toiminnan yhtenäistäminen sekä toteuttaminen omana toimintana tarkoituksena myös parantaa palveluiden saatavuutta. Toimintatutkimuksessa kehittäminen ymmärretään jatkuvaksi prosessiksi. Tutkimuksen tulee tavoittaa tavallisia ihmisiä ja heidän arkeaan jokapäiväisessä toiminnassa. Kehittäminen vaatii ihmisten välisen yhteistoiminnan ja vuorovaikutuksen edistämistä. Pienimuotoisimmillaan toimintatutkimus on oman työn kehittämistä. (Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2008,16–17.)

Opinnäytetyöni aiheeksi valikoitui yhteistyö laajemminkin kuntien välillä. Kuntarakenteemme on tulevaisuudessa monien muutosten edessä. Kuntapäättäjänä minua kiinnosti myös se, kuinka voimme tulevaisuudessakin yhdistää kuntien voimavaroja ja kehittää yhteistyötä.

*Ensin ihmiset kieltäytyvät uskomasta, että jokin outo, uusi asia voidaan tehdä,
sitten he alkavat toivoa, että voitaisiin tehdä, sen jälkeen he ymmärtävät,
että voidaan tehdä
Sitten tehdään,
ja koko maailma ihmettelee, miksei sitä tehty jo vuosikymmeniä sitten*

F.H. Burnett

2. TERVEYDEN- JA SOSIAALIHUOLLON JÄRJESTELMÄ

Suomalaiset organisaatiot voidaan jakaa julkisiin ja yksityisiin toimijoihin. Julkisel-la organisaatiolla on useimmiten laissa tai lakiin perustuvissa säännöissä tai määräyksissä annettu tehtävä. Julkinen organisaatio ei tavoittele taloudellista voittoa vaan sen tavoitteena on yhteiskunnallisten hyötyjen tuottaminen. (Kallunki 2008, 19)

Sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän perusta on valtion tuella toteutettu kunnallinen sosiaali- ja terveydenhuolto. Julkisen sektorin ohella palveluja tuotetaan yksityisissä yrityksissä. Suomessa toimii myös laaja sosiaali- ja terveysjärjestön kenttä, joka tuottaa sekä maksullisia että maksuttomia palveluja. (Sosiaali- ja terveysministeriö, Sosiaali- ja terveyspalvelut 2012, vastuut)

Sosiaali- ja terveystalouden strategiassa ja hallitusohjelmassa painotetaan yhdenvertaisia sosiaali- ja terveyspalveluita kaikille tasapuolisesti. Painopiste on ennaltaehkäisevässä työssä ja vahvoissa peruspalveluissa. Sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottavuutta parannetaan uudistamalla palveluiden saatavuutta ja järjestämistä. Palvelut tulee järjestää riittävän suurissa toiminnallisissa kokonaisuuksissa. Luodaan yhtenäiset ja kestävät rakenteet ja parannetaan palveluketjun toimivuutta. (Sosiaali- ja terveyspalvelut, strategiat)

Kunnat vastaavat sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä. Kunnat voivat tuottaa sosiaali- ja perusterveydenhuollon palvelut yksin tai muodostaa keskenään kuntayhtymiä. Ne voivat myös ostaa sosiaali- ja terveyspalveluja muilta kunnilta ja yksityisiltä palveluiden tuottajilta tai järjestöiltä. (Sosiaali- ja terveyspalvelut 2012, järjestäminen.)

Vuonna 2012 Suomessa on 336 kuntaa, jotka ovat vastuussa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista. Kunnista 106 järjestää itse palvelut, yhteistoiminta-alueita on yhteensä 66. Terveyskeskuksia on yhteensä 172, joista 106 on kuntien ylläpitämiä, 36 kuntayhtymien ja 30 isäntäkuntien terveyskeskuksia. Alle 20 000 asukkaan terveyskeskuksia on 97 ja yli 20 000 asukkaan terveyskeskuksia on 75. (Elinvoimainen kunta- ja palvelurakenne osa I 2012, 70.)

Terveydenhuollon rahoituksen ja palvelujen kehittäminen on laaja-alainen ja monimuotoinen haaste, jonka ratkaiseminen liittyy sekä terveydenhuollon että ylei-

semmin koko yhteiskunnan kehitykseen sekä riittävää vahvaa palveluiden järjestäjää (Elinvoimainen kunta- ja palvelurakenne osa I 2012, 128).

Sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitus on Suomessa ollut perinteisesti monikanavainen. Sosiaali- ja terveydenhuoltoa rahoitetaan Suomessa pääasiassa valtion ja kuntien verotuloilla, pakollisilla ja vapaaehtoisilla vakuutusmaksuilla sekä työnantaja- ja asiakasmaksuilla. Tällä hetkellä järjestelmään kanavoituu rahaa kunnilta, valtiolta ja kotitalouksilta, Kansaneläkelaitokselta, työnantajilta ja yksityisiltä vakuutusyhtiöiltä, Asumisen rahoitus ja kehittämiskeskukselta ja RAY:tä. (Pekurinen, Eskola, Häkkinen, Johansson, Keskimäki, Kokko, Kärkkäinen, Widström, Vuorenkoski, 2011, 14.)

Sosiaaliset ongelmat Suomessa ovat lisääntyneet ja monimutkaistuneet. Lasten ja nuorten syrjäytyminen ja lastensuojelumenot ovat lisääntyneet. Erilaiset lasten ja nuorten korjaavat palvelut ovat olleet viime vuosina rajussa kasvussa. Kuntien on kyettävä tarjoamaan nykyistä laajemmat mahdollisuudet järjestää moninaisia lasten ja nuorten palveluja. (Kuntaudistus 2012, 50)

Sosiaalihuoltolain 710/82, 19 pykälän mukaan kasvatus- ja perheneuvonta on asiantuntija-avun antamista kasvatus ja perheasioissa sekä lapsen myönteistä kehitystä edistävää sosiaalista, psykologista ja lääketieteellistä tutkimusta ja hoitoa. Lähtökohtaisesti perheneuvolatoimintaan sovelletaan sosiaalihuollon asiakkaan aseman ja oikeuksista (812/00) annetun lain mukaisia säädöksiä. Kunnilla on mahdollisuus kunnallisen itsehallinnon puitteissa järjestää kasvatus- ja perheneuvonta itsenäisesti, yhdessä toisen kunnan kanssa tai ostopalveluna (Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto 2008, 2.)

Lapsuus - ja nuoruusvaiheessa luodaan pohja terveydelle ja toimintakyvylle sekä sosiaaliselle hyvinvoinnille koko elämän ajaksi. Ensisijaista on tukea oikea-aikaista lasten ja nuorten terveyttä ja turvallista kehitystä sekä perheiden hyvinvointia. Perheen kykyä huolehtia elämänhallinnastaan tuetaan kodin ja koulun sosiaali- ja terveystalouden yhteistyönä. Terveystalouden kaventaminen ja syrjäytymiskehitys katkaista, kun ongelmiin puututaan riittävän ajoissa. (Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategiat 2015, 9.)

3. KUNTIEN YHTEISTYÖ TERVEYDENHUOLOSSA

Terveydenhuollon eri tahojen keskinäinen yhteistyö ja niiden joustava toiminta yhteiskunnan muiden sektoreiden kanssa on entistä tärkeämpää tavoiteltaessa väestön terveyden, toimintakyvyn ja hyvinvoinnin parantamista. (Terveydenhuollon yhteinen arvopohja, yhteiset tavoitteet ja periaatteet, 2001)

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelman (KASTE) tavoitteena on vuosina 2012–2015 hyvinvointi- ja terveyserot kaventuvat ja sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteet ja palvelut on järjestetty asiakaslähtöisesti. Kaste-ohjelmaan sisältyy myös osa-alueena lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluiden uudistaminen. Palvelurakennetta ja peruspalveluista uudistetaan, vaikuttavina tekijöinä ehkäisevä työ ja varhainen tuki. (Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma 2012–2015 toimeenpanosuunnitelma)

Käsitteelle yhteistyö ei löydy selkeää määritelmää. Yhteistyön käsitesisällön lyhyt määrittely on ongelmallista, koska rinnakkaisia ja päällekkäisiä käsitteitä on runsaasti käytössä. Vartiainen määrittelee yhteistyötä kahdella eri tasolla. Yhteistyö voidaan nähdä osapuolten välisenä toimintana, vuorovaikutuksena ja yhdessä työskentelemisenä, jolloin yhteistyö nähdään osapuolten välisenä toimintana. Toisaalta yhteistyö voidaan nähdä yhdessä työskentelemisenä hallinnollisesti ja rakenteellisesti, jolloin yhteistyön organisatoriset ja funktionaaliset tekijät liitetään muun toiminnan kehittämiseen. (Vartiainen 1996, 75)

Aarnio ja Vuorinen ovat lainanneet tutkimuksessaan japanilaisen yhteistyön ajattelun isänä pidetyn Kobayashin määritelmää yhteistyöstä.

”Yhteistyötä on mahdotonta saada aikaan pakolla. Tässä kuten niin monessa muussakin asiassa pakkotoimilla on useimmiten juuri päinvastainen vaikutus. Sen sijaan me voimme itse toimia myönteisellä tavalla yhteistyön edistämiseksi. Parhaiten tämä tapahtuu valvomalla kaiken aikaa, ettei yhteistyö kariudu. Todellista yhteistyötä tulee suojella, että se saisi kaikessa rauhassa kasvaa” (Aarnio & Vuorinen 1985, 83.)

Michael Argyle määrittelee yhteistyön laajasti: Yhteistyö on koordinoitua toimintaa yhdessä työssä, vapaa-aikana tai sosiaalisissa suhteissa yhteisten tavoitteiden eteen vuorovaikutusta korostaen (Isoherranen 2008, 27).

Keskeiseksi yhteistyössä nousee se, kuinka voidaan koota yhteen ja prosessoida tieto ja osaaminen, mikä on välttämätöntä kokonaisvaltaisen käsityksen saavuttamiseksi (Isoherranen 2008,33).

Terveyden- ja sosiaalihuollossa päätäntävaltaa on siirretty kunnille. Päätäntävalta mahdollistaa palveluiden tuottamisen joustavasti ja kansalaisnäkökulman turvaamisen päätöksenteossa. (Wilskman, Heistaro & Ashorm 2004, 39)

Lakisääteistä ylintä päätäntävaltaa kunnissa käyttää kunnanvaltuusto, jonka jäsenet eli valtuutetut valitaan neljän vuoden välein kunnallisvaaleilla. Kuntalain mukaan kunnanvaltuusto vastaa kunnan toiminnasta ja taloudesta. Kunnanvaltuusto valitsee jäsenet kunnanhallitukseen. (Liukko & Luukkonen 2004, 35.)

Kunnanhallitus koostuu valtuuston poliittisin perustein valitsemista jäsenistä. Kunnanhallituksen tehtäväpiiri on laaja, tehtäviin kuuluu vastata kunnan hallinnosta ja talouden hoidosta. Kunnanhallitus valvoo toiminnassaan kunnan etua, edustaa kuntaa ja käyttää kunnan puhevaltaa. Kunnanhallituksen tehtävänä on talouden hoidon järjestäminen, joka sisältää enemmän käytännön toimia. Kunnanhallitus valmistelee päätöksiä, jotka kunnanvaltuusto päättää ja panee täytäntöön. (Kunnallisoikeuden keskeisiä kohtia.)

Kunnanvaltuuston- ja hallituksen lisäksi kaikki Suomen kunnat ovat perustaneet erilaisia lautakuntia, joille on delegoitu yhden hallinnon alueen asioiden valmistelu ja päätäntävalta. Lautakunnat eivät ole lakisääteisiä, ne voivat olla erikunnissa erinimisiä. Sosiaali- ja terveysasioissa vastaa yleensä terveys-, sosiaali-, sosiaali- ja terveys- tai perusturvalautakunta. (Duodecim Wilskman 2004, 39)

Päätöksenteko voidaan jakaa neljään vaiheeseen: asian vireille tulo, valmistelu, esittely ja päätöksenteko. Asian vireillepanoon voi vaikuttaa kuka tahansa esim. valtuustoaloitteen kautta. Myös viranhaltija voi laittaa myös asian vireille. Eri viranhaltijat tekevät taustoittavaa valmistelutyötä. Heidän tehtävänkuvassa kuuluu tutustua yksityiskohtiin ja valmisteltavan asian kokonaisuuksiin. Päättävät viranhaltijat laativat päätösehdotuksen valmistelutyön pohjalta. Lopulta poliitikot tekevät päätöksen, joko valmistellun esityksen mukaan tai sen vastaisesti. Se voidaan myös palauttaa uudelleen valmisteluun. (Wilskman 2004,39-42]

Viranhaltijalla on virkavastuu siitä, että päätös on lainmukainen ja poliittisilla päätäjillä on vastuu siitä, että päätös on kuntalaisten kannalta oikea ja kuntalaisten

tarpeita vastaava. Poliittisen johtamisen kannalta esittely on ratkaisevassa asemassa. Valmistelutyön hyvään laatuun tulee luottaa, koska poliitikot joutuvat viime kädessä kantamaan vastuun päätöksistä. Asioiden taustalla ja päätöksenteon riskitiedoissa voi olla erilaisia yhteistyön ongelmista kertovia seikkoja. (Wilskman 2004, 39- 42)

Päätäjien, virkamiesten ja asiantuntijoiden välillä voi mahdollisesti olla luottamuspulaa, arvovaltakiistoja tai poliittista valtapeliä. Päätäjät voivat venyttää päätöksentekoa vaatimalla lisäselvityksiä. Virkamiehet voivat yrittää saada asioita väkisin läpi pitämällä esimerkiksi yhteyttä luottamusmiehiin petaamalla asiat valmiiksi etukäteen. Parhaimmillaan on kyse poliitikkojen, virkamiesten ja ammattilaisten on tasavertaisesta yhteistyöstä, jossa kaikkien roolit ovat selkeät ja osapuolet kunnioittavat toistensa asiantuntemusta ja osaamista (Wilskman 2004,39- 42).

Yhteistyö ja päätöksenteko moniammatillisissa ryhmissä tai kokouksissa nähdään keskeisenä välineenä, jonka avulla terveydenhuollon tähän hetkeen ja tulevaisuuden haasteisiin voidaan vastata. Tiimityöskentelyn, jaetun päätöksenteon ja eri ammattikuntien välinen yhteistyön painoarvo on edelleen kasvanut niin organisaatioiden arjessa kuin uusien terveydenhuollon ammattilaisten koulutuksissa. (Nikander 2003,279)

3.1 Moniammatillinen yhteistyö

Yhteistyössä tavoitteena on toimia siten, että yhteinen tavoite tunnustetaan ja saavutetaan mahdollisimman onnistuneesti (Kontio 2010, 17). Moniammatillisuudella tarkoitetaan eri asiantuntijoiden työskentelyä yhteistyössä eri ammattiryhmien kanssa rinnakkain ja erilaisin tavoin. Moniammatillisessa yhteistyössä korostuu asiakaslähtöisyys, asiantuntijoiden tiedon sekä erilaisten näkökulmien kokoaminen yhteen, asiakkaan verkostojen huomioiminen, vuorovaikutuksellinen yhteistyö sekä rajojen muutokset. (Isoherranen 2008, 35.)

Isoherranen (2008, 33) määrittelee moniammatillisen yhteistyön tarkoittavan yhdessä työskentelyä sovitun yhteisen tavoitteen rakentamiseksi. Tämä mahdollistaa yhteistyön kannalta tarpeellisen tiedon kokoamisen ja prosessoinnin kokonaisvaltaisesti.

Moniammatillisuuden myötä yhteistyöhön tulee mukaan osaamisen ja tiedon näkökulma.

Yleisesti moniammatillisuudella tarkoitetaan eri ammattiryhmiin kuuluvien asiantuntijoiden työskentelyä yhdessä siten, että valta, tieto ja osaaminen jaetaan. Moniammatillisuus voi käsittää myös ryhmän ja organisaation välisen toiminnan tai päämäärän. Moniammatillista yhteistyötä voidaan kuvata sosiaali- ja terveysalan työssä eri asiantuntijoiden työskentelynä, jossa huomioidaan asiakkaan kokonaisuus. (Isoheranen 2005,14)

3.2 Kuntien välinen yhteistyö

Kuntien yhteistyön järjestämistä koskevat perussäännöt sisältyvät kuntalakiin. Kuntalain 76–77 pykälät sisältävät säännökset tehtävien hoitamisesta toisen kunnan puolesta. Kuntien välinen yhteistyö voi olla pakollista, lakiin perustuvaa tai se voi perustua vapaaehtoisuuteen. Yhteistoiminta on keino turvata ja järjestää kuntien hyvinvointipalvelut. Kuntien yhteistyötä lisäävät väestörakenteen muutos, palveluiden kysynnän kasvu, kuntien taloudelliset kehitysnäkymät ja työvoiman saatavuus ja elinkeinojen kehittäminen (Heinämäki 2011,53).

Yhteistoiminta alueen tehtävät voi hoitaa joko kuntayhtymä tai yksi kunta eli isäntäkunta, jolloin tehtävien hoitamista varten perustetaan yhteinen toimielin (Kunnat.net). Sopimusyhteistyössä kunta hoitaa tehtävän yhden tai useamman kunnan puolesta sopimuksellisesti. Isäntäkunnaksi sitoutunut kunta vastaa omalla organisaatiollaan tehtävän toteutuksesta. (Heinämäki 2011,20)

Perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon yhteistyö on erityisen tärkeää vanhenevan väestön palvelujen, mielenterveystyön, päihdehuollon sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi (hallituksen esitys 155/2006.).

Kunnat tekevät myös ostopalvelusopimuksia viranomaistehtävien hoitamisesta toisen kunnan kanssa myös yhteistä virkaa perustamatta (Kuopila 2007, 39).

Pääkaupunkiseudun kaupunkiohjelma 2005–2007 on julkaissut Kansalaiskanava-hankkeen lehtisen ”Seudullinen päätöksenteko ja suunnitteluprosessi”, joka kuvaa mielestäni myös pienten kuntien suunnittelun ja päätöksenteon prosessia. Ensimmäisenä on aloite tai palaute, toiveen tai tarpeen syntyminen ja täsmentyminen. Toisena on tunnistus, impulssin havainnointi ja vastaanottaminen. Kolmantena on prosessin poiminta, sellaisen impulssin valitseminen, joka käynnistää toimenpiteitä. Neljäntenä on vuorovaikutteinen valmistelu ja suunnitteluprosessi, jossa laaditaan luonnoksia ja suunnitelmia hankkeen toteuttamiseen. Viidentenä on päätöksenteko,

valitaan tapa, jolla hanke valmistellaan ja toteutetaan. Viimeisenä on toteuttamisvaihe, valitun suunnitelman toteutuminen ja valmistuminen.

Nilakan alueen kunnat ovat aikaisemminkin tehneet yhteistyötä. Esimerkiksi Vesannon kunta on ostanut Tervon kunnalta vuodesta 2009 perusturvajohtajan palveluita kaksi päivää viikossa vuoden sopimuksella. Tervon kunta ostaa vastaavasti kehitysvammaohjaajan palvelut Vesannon kunnalta. (Tervon kunta, 2010 sosiaalilautakunta) Keitele ja Pielavesi ovat tehneet yhteistyötä perusterveydenhuollon, kunnan rakennustoimen ja maataloustoimen palveluissa useamman vuoden ajan (Räisänen & Udd 2011, 8).

Pielaveden ja Keiteleen kunnat asettivat kuntien yhteiskokouksessa helmikuussa 2009 valmisteluryhmän työstämään edelleen Kysteri perusterveydenhuollon liikelaitoksen paikallistoiminnan suunnittelua. Kunnat asettivat kustakin kunnasta kaksi edustajaa. Ryhmä koostui kuntapäättäjistä, virkamiehistä ja asiantuntijoista. Työryhmä kokoontui ensimmäisen kerran maaliskuussa 2009. Koolle kutsujana toimi Pielaveden ja Keiteleen terveydenhuollon kuntayhtymän johtavalääkäri. Ryhmän koko vaihteli 10–12 henkilöön.

Ryhmän koko muuttui matkan varrella, syynä olivat kunnanjohtajien vaihdokset ja asiantuntijoiden liittyminen ryhmän jäseniksi matkan varrella. Valmisteluryhmän tarkoituksena oli tiedottaa perusterveydenhuollon palveluiden rakentumista kuntapäättäjille Kysteri Nilakan palvelualueella.

Laajempi ryhmä kuntapäättäjiä kokoontui kuulemaan valmisteluryhmän ehdotelmia ennen hakkeen ohjausryhmän ja johtoryhmän kokouksia. Kuntapäättäjistä mukana olivat kunnanhallitusten ja valtuustojen puheenjohtajat sekä varapuheenjohtajat ja lautakuntien puheenjohtajat tai heidän edustajansa. Kuntapäättäjät kokoontuivat vuorotellen jokaisessa kunnassa. Kokoontumisia oli vuonna 2010 neljä kertaa ja vuonna 2011 kaksi kertaa. Tässä tutkimuksessa laajempaa työryhmää nimitetään Kysteri-Palvelualue neuvotteluryhmäksi. Sen ryhmäkoko vaihteli 25 - 35 henkilöön.

Perheneuvolan hanketyöryhmä koostui kuntien sosiaali- ja perusturvajohtajista sekä sivistystoimenjohtajista. Hanketyöryhmä kokoontui prosessin aikana neljä kertaa. Työryhmä keskusteli vapaamuotoisesti perheneuvolan siirtymisestä kuntien omaksi toiminnaksi, muistioita ei laadittu. (Puhelinhaastattelu Keiteleen sosiaalijohtaja 15.5.2012)

Ryhmä kuvataan järjestäytyneeksi joukoksi, jolla on yhteinen päämäärä, velvollisuudet ja normit. Ryhmän sisällä on suullista ja kirjallista viestintää, ryhmä tietää hiukan toisistaan ja yksilö tiedostaa kuuluvansa ryhmään. Ryhmän kehitys voi saavuttaa tietyn kypsyyden ja taantua uudelleen. (Huhta 2011, 24)

Ryhmissä kehitys on syklistä eikä lineaarista. Kehitysprosessit kuvaavat, kuinka ryhmän sosioemotionaalinen yhteistyö kehittyy kuvaamaan ryhmän pyrkimyksiä. Työskenneltäessä ryhmän selkeiden, yhteisten tavoitteiden eteen tapahtuu aina tunnekehitystä. (Isoherranen 2005, 52)

Ryhmän kehitysprosessia jaetaan muotoutumis-, kuohumis-, normittamis- ja toimintavaiheeseen. Muotoutumisvaiheessa pyritään orientoitumaan tilanteeseen selvittämällä tehtävää ja sen edellyttämiä sääntöjä ja löytämään yhteinen toimintatapa. Kuohumisvaiheessa ryhmän jäsenet reagoivat tehtävään ja auktoriteettiin, tällöin saattaa syntyä vastarintaa tehtävän vaatimuksia kohtaan. Normittamisvaiheessa näkemyksiä ilmaistaan rakentavasti ja avoimesti. Näin muodostuu yhteishenki, jota tarvitaan tehtävän hyvään suorittamiseen. Suorittaminen, normisto ja keskeiset ihmissuhteet tukevat tehtävän suorittamista ja ryhmän roolit ovat selkiytyneet.

Ryhmät, joissa toimitaan pitkään tiettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi käyvät läpi samantyyppisiä ajallisia kehitysvaiheita. (Isoherranen 2005, 52–53.)

Seuraavassa otteessa johtavassa asemassa oleva virkamies kuvaa valmisteluryhmän toimintaa.

”Tämä on paras valmisteluryhmä jossa olen ollut mukana. Olen ollut valtakunnan tasollakin monissa työryhmissä mutta tämä ryhmä on ollut paras ja yhteiskykyisin. Varmasti tällä työryhmällä saadaan aikaan myös paljon.”

”Vaikka täällä Tervossa eksytään kokoontumispaikasta niin asioissa mennään hyvällä mallilla eteenpäin.”

3.3 Paras-laki

Valtioneuvosto käynnisti vuonna 2005 kunta- ja palvelurakenneuudistuksen vahvojen peruskuntien muodostamiseksi. Laki kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta (169/2007 ja nk. puitelaki) tuli voimaan helmikuussa 2007. Perusterveydenhuollon ja siihen kiinteästi liittyvien sosiaalitoimen tehtävien järjestämisvastuu on kunnalla

tai yhteistoiminta-alueella. Uudistuksen tavoitteena on elinvoimainen, toimintakykyinen ja eheä kuntarakenne. (Kortelainen 2009,7-8)

Lisäksi tavoitteena on taloudellinen ja kattava palvelurakenne, joka turvaa koko maassa laadukkaat palvelut ja niiden saatavuuden. Uudistusta on toteutettu kuntarakennetta, palveluiden rakennetta, tuotantotapoja ja organisointia kehittämällä. Kokonaisuutena voidaan todeta, että sosiaali- ja terveydenhuoltoon kohdistuu jatkuvasti voimakkaita uudistuspaineita valtiovallan ohjaamana (Kallunki 2008,58).

Paras-laki edellyttää, että kunnassa tai yhteistoiminta-alueella, joka vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisestä, tulee olla vähintään 20 000 asukasta (Elinvoimainen kunta- ja palvelurakenne 2012, 70).

Terveydenhuollon kehitys tuo mukanaan erilaisia mahdollisuuksia ja valintoja. Muutoksen tuojina toimivat usein poliittiset tai aatteelliset yhdistykset. Kunnallisessa järjestelmässä palveluiden tarpeen välittäminen päättävälle julkisen sektorin hallintoelimille tapahtuu pääsääntöisesti puolueiden edustajien välityksellä. Valmistelevien virkamiesten osuus on kuitenkin keskeisessä roolissa. (Korhonen, Idänpää-Heikkilä & Heistaro 2004, 290.)

3.4 Kysteri

Kysterin, perusterveydenhuollon liikelaitoksen, valmistelu aloitettiin yhdeksän kunnan kanssa aiesopimuksella 20.8.2008. Kysteri on perusterveydenhuollon liikelaitos, jossa ovat mukana Juankosken, Kaavin, Rautavaaran, Leppävirran, Keitele, Pielaveden, Tervon ja Vesannon kunnat. Rautalammin kunta ei lähtenyt mukaan Kysteriin vaan jatkaa yhteistyötä Suonenjoen kaupungin kanssa.

Alkuneuvotteluiden jälkeen Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri on ottanut vastuulleen näiden kahdeksan kunnan perusterveydenhuollon ja vanhusten laitoshoidon järjestämisen. Aiesopimuksen tarkoittamaa valmistelutyötä varten perustettiin hanke. Kaikki hankkeeseen osallistuvat kunnat ja sairaanhoitopiirin edustajat ovat olleet mukana valmistelutyössä. Huhtikuussa 2009 kunnat allekirjoittivat perustamissuunnitelman. Kysteri aloitti toimintansa perusterveydenhuollon liikelaitoksena 1.1.2012. Kysteri muodostuu kolmesta seudullisesta palveluyksiköstä. Nilakan alueen palveluyksikön muodostavat Keitele, Pielavesi, Tervo ja Vesanto. Leppävirta muodostaa oman alueen ja Koillis-Savon alueen palveluyksikön muodosta-

vat Juankoski ja Kaavi. (Perusterveydenhuollon ja vanhusten laitoshoidon liikelaitoksen perustaminen, Kysteri-hankkeen loppuraportti 2009, 20.)

4. PERHENEUVOLATOIMINTA SUOMESSA

Kasvatus – ja perheneuvonta on asiantuntija-avun antamista kasvatus ja perheasioissa sekä lapsen myönteistä kehitystä edistävää sosiaalista, psykologista ja lääketieteellistä tutkimusta ja hoitoa (Sosiaalihuoltolaki 710/82,19§). Lähtökohtaisesti perheneuvolatoimintaan sovelletaan sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/00) annetun lain mukaisia säädöksiä.

Kunnan on huolehdittava kasvatus- ja perheneuvonnan järjestämisestä. Perheneuvolat on integroitu muihin sosiaali- ja terveystalouteihin. Joka kolmas perheneuvola toimii osana laajempaa toimintayksikköä. Perheneuvola voi toimia myös osana perhekeskusta. (Kasvatus- ja perheneuvonta 2008, 4.)

Stakes 2008 tutkimuksen mukaan Suomessa oli vuonna 2007 kaikkiaan 126 kasvatus- ja perheneuvola ja niiden lisäksi palvelupisteitä 118. Asiakkaita näissä kävi vuoden aikana noin 77 600. Perheitä palveluiden piirissä oli vuonna 2008 yhteensä noin 32 000 ja kasvatus- ja perheneuvolakäyntejä noin 380 000. Suurin osa 126 perheneuvoloista oli yhden kunnan ylläpitämiä. Kuntayhtymien ylläpitämiä perheneuvoloita oli 23. Stakesin tutkimuksen mukaan jonotusajat perheneuvolaan vaihtelivat yhdestä kolmeen kuukauteen. Joillakin perheneuvoloilla ei ollut jonoja lainkaan. Jonotusaikojen pidentymisien syynä olivat henkilöstön saatavuus tai vähennykset, muissa palveluissa tapahtuneet muutokset ja lisääntyneet asiakasmäärät. Lyhentyneiden jonojen taustalla oli henkilöstön lisääminen, työkäytäntöjen kehittäminen ja organisoinnin muuttaminen. (Kasvatus ja perheneuvonta 2007, 11–12.)

4.1 Perheneuvola säätelevät lait

Sosiaalihuoltolain (710/82) mukaan kunnan tulee huolehtia siitä, että kunnassa osana sosiaalipalveluja järjestetään myös kasvatus- ja perheneuvontaa. Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain.

Lastensuojelulain 34 pykälässä sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on järjestettävä lastensuojelun avohuollon tukitoimia, antaa tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittelyyn ja tarjota lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapia palveluja. Lastensuojelulain 9. pykälä määrää, että kunnan tulee järjestää koulu-psykologin ja kuraattorin palveluita, jotka antavat perusopetuslaissa tarkoitetun riittävän tuen ja ohjauksen.

Mielenterveyslain 5 pykälässä mielenterveystyöhön kuuluu myös väestön elinolosuhteiden kehittäminen siten, että elinolosuhteet ehkäisevät ennalta mielenterveyshäiriöiden syntyä, edistävät mielenterveystyötä ja tukevat mielenterveyspalveluiden järjestämistä.

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/05) ja asetus (807/92) lain mukaan edellyttää kelpoisuusvaatimuksena sosiaalihuollon erityistyöntekijän tehtäviin tehtävän edellyttämää peruskoulutusta ja sen lisäksi suositeltavaa erikoistumiskoulutusta tai jatkotutkintoa. (Suositukset kasvatus- ja perheneuvonnan järjestämiseksi 2008,5.)

Perusopetuslain 31a pykälän mukaan opetuksen järjestäjän tulee määrätä myös kodin ja koulun yhteistyön sekä opetussuunnitelman perusteiden mukaisen oppilashuollon järjestämistavasta.

4.2 Kasvatus- ja perheneuvola toiminnan historia

Vuonna 1925 Suomessa aloitettiin kasvatusneuvolatyö Mannerheimin Lastensuojeluliiton toimesta. Ensimmäinen ”Vaikeiden lasten tutkimus ja kasvatus neuvontasema” avattiin Helsinkiin vuonna 1925. Silloin neuvola toiminta jäi lyhytaikaiseksi kokeiluksi. (Kasvatus- ja perheneuvonta 2002) Vuonna 1940 Helsingin maalaiskunta, valtio ja Rockefeller-säätiö perustivat yhteissopimuksella terveydenhoito- toimiston yhteyteen Malmin psykiatrisen eli henkisen terveydenhoidon neuvontaseman. Suomen varsinainen kasvatusneuvolatyöryhmä aloitti vuonna 1941. Ryhmään kuului psykiatri, psykologi, ja psykiatrisen huoltohoitaja. (Kasvatus ja perheneuvonta). Helsinkiin ja Turkuun perustettiin 1940 -1950 luvun taitteessa vanhimmat pysyväksi jääneet perheneuvolat.

Kasvatusneuvoloille alettiin maksaa valtionapua 1950- luvulla, jonka seurauksena järjestöjen ylläpitämät yksityiset neuvolat siirtyivät kunnille. Vuonna 1972 voimaan tullut kasvatusneuvontalaki laajensi toimintaa edelleen. Lain perusteella kasva-

tusneuvolat saivat valtiosuutusta kunnan kantokyvyn mukaan. Toiminnan nimikekäytäntö muuttui siten, että kasvatusneuvoloista tuli kasvatus- ja perheneuvoloita. Vuonna 1984 voimaan tulleessa sosiaalihuoltolaissa kasvatusneuvolat liitettiin hallinnollisesti muuhun sosiaalitoimeen. (Kasvatus- ja perheneuvonta 2002)

Kasvatus- ja perheneuvola on muuttunut monin tavoin viimeisten vuosikymmenten aikana. Sisällöllisesti historia voidaan jaotella seuraavasti:

- 1.pioneerityön vaihe 1950
- 2.koulutusongelmien vaihe 1950 -1960
- 3.kliinisen työn vaihe 1960 -1970
4. ulospäin suuntautumisen vaihe 1970 1980
- 5.perhekeskeisen työn vaihe 1980 -1990
- 6.verkostoitumisen vaihe 1990-

Asiakastyön muodot ovat vaihdelleet alkuaikojen joukkotarkastuksista koulukypsyyden arvioimiseen ja terapiaoihin, yksilöterapiasta monipuolisiin pari, perhe-ryhmä- ja toimintaterapioihin (Kasvatus- ja perheneuvonta 2002).

Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto perustettiin 1952, silloin Kasvatusneuvolain liiton nimellä. Tavoitteena oli tukea ja kehittää kasvatusneuvolatyötä. Silloin Suomessa toimi 12 kasvatusneuvola. Liitto toimi pitkään Suomen kasvatusneuvoloiden yhdyssiteenä. Liitto teki työtä työntekijöiden, pätevyysvaatimusten ja koulutuksen selvittämiseksi ja laati mm. malliohjesäännön perheneuvoloille yhdessä Sosiaaliministeriön kanssa. Liitto oli myös aktiivisesti vaikuttamassa 1972 säädettyyn kasvatusneuvolalakiin. Vuonna 1993 tiedottamisen tueksi perustettiin Kasper-lehti. Liiton piirissä on toteutettu 2000- luvulla projekteja, tiedotuskampanjoita sekä koulutusta ammattilaisille. (Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto, historia)

Väestöliitto aloitti kolmannen sektorin toimijana vuonna 1941. Perustamisen taustalla oli huoli Suomen alhaisesta syntyvyydestä ja lapsiperheiden heikoista elinolosuhteista Perhe ja pariterapeutteja toimii yksityisinä palveluntuottajina ja ammattihenkilöstöä löytyy esim. Väestöliiton internetsivuilta (Hermanson 2007, 207).

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja sosiaalihuolto aloittivat v.1976 tehostetun perhetyön kokeilun, jossa kehitettiin kotipalvelua moniongelmaisille perheille. (Pölänen 2009, 2) Mannerheimin lastensuojeluliitto pitää yllä perhekahviloita ja järjestää monenlaista vertaisryhmätoimintaa (Hermanson 2007, 207).

Evangelisluterilaisen kirkon perheneuvontatyö aloitti toimintansa Tampereella sotien jälkeen vuonna 1944. Kirkon perheneuvontatyö laajeni 1950-luvulla myös pääkaupunkiseudulle (Suomen evankelis-luterilainen kirkko). Tänä päivänä Neuvottelukeskukset toimivat kirkon perheasian yksikön (KP) alaisuudessa. Perheasian neuvottelukeskuksissa selvitetään parisuhteen, perheen ja henkilökohtaiseen elämään liittyviä kysymyksiä. (Hermanson 2007, 207.)

4.3 Perheneuvola toiminta kuvaus

Perheneuvolan tavoitteena on auttaa nuoria ja heidän perheitään kasvatukseen, kehitykseen ja perheiden ihmissuhteisiin liittyvissä asioissa antamalla ohjausta ja neuvontaa, tekemällä tutkimuksia lapsen ja perheen kokonaistilanteesta ja toteuttamalla erilaisia hoitomuotoja kuten perheterapiaa, lasten yksilöterapiaa, vanhemmuuden hoitoa ja verkostoterapiaa (Hermanson 2007, 205).

Perheneuvoloiden päätehtäviä ovat asiakastyö sisältäen ennaltaehkäisyn, perheen rakenne- ja toimintahäiriöihin liittyvät tutkimukset ja erilaiset terapiat, joita voidaan tarjota ryhmä-, perhe- pari tai yksilöterapiana. Terapioita voidaan hankkia myös ostopalveluna muilta palveluiden tuottajilta. (Suositukset kasvatus- ja perheneuvonnan järjestämiseksi 2008, 2.)

Kasvatus ja perheneuvolat toimivat yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa, esimerkiksi koulu, sosiaali- ja terveystieteiden kanssa, ja antavat tarvittaessa asiantuntija-apua kasvatus- ja perheasioissa. Työnohjaus, alan koulutus sekä yhteistyöneuvottelut kuuluvat toimenkuvaan. (Suositukset kasvatus- ja perheneuvonnan järjestämiseksi 2008,10.)

Perheneuvolan toimintamuotoina voivat olla myös puheen, kielen ja vuorovaikutuksen ongelmiin liittyvät tutkimukset, perheasian sovittelu ja puhelinneuvonta (Kangasala kunta). Perheneuvola on matalan kynnyksen palvelu, jonne ei tarvita lähetettä. Sinne asiakkaaksi voi hakeutua itse tai asiakkaaksi voi päästä viranomaisen ohjauksella, kirjallisella läheteellä tai lausuntopyynnöstä. (Suositukset kasvatus- ja perheneuvonnan järjestämiseksi 2008, 7)

Perheneuvolatoimintaan kuuluu oleellisesti myös perheneuvonnan alueellinen tiedotus – ja vaikutustoiminta, täydennys- ja erikoitumiskoulutus, tutkimus- ja kehittämistoiminta sekä osallistuminen tutkimus ja kehittämissuhteisiin. (Stakes 2008,13)

Lähisuhdeväkivallan ja lasten seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisyyn liittyviä projekteja oli useita. (Stakes 2007, Kasvatus- ja perheneuvoloiden toiminta) Perheneuvoloilla on myös esitteitä, avoimen ovien tilaisuuksia, lisäksi henkilöstö antaa haastatteluja ja perheneuvolat ylläpitävät internetsivustoja (Taskinen 2006, 1).

4.4 Perheneuvonnan tavoitteet

Perheneuvonnan tavoitteena on luoda edellytykset lasten turvallisille kasvuoloille, lisätä perheiden ja perheenjäsenten toimintakykyä ja psykososiaalista hyvinvointia sekä poistaa hyvinvointia haittaavia esteitä. Tietoa annetaan perheen ihmissuhteista, lasten kasvatuksesta ja kehityksestä ja toiminnalla pyritään vaikuttamaan yleisesti asenteisiin. Tavoitteena on myös tukea molempien puolisoitten tasa-arvoista mahdollisuutta osallistua perhe-elämään ja lasten kasvuun. (Stakes käsitteet ja määritelmät 2007,13.)

Kasvatus- ja perheneuvonnan keskeinen anti onkin *ennaltaehkäisyssä ja avohoidon* toteuttamisessa. Näiden toimintojen sekä psykososiaalinen että taloudellinen merkitys on mittava. (Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto 2008, 2.)

Perheneuvolaan hakeutumisen syynä ovat useimmiten lasten ongelmat (54 %), perheongelmat (21%), perheasioiden sovittelu (13%), pariongelmat (6%) ja lausuntopyynnöt (2%) (Stakes Kasvatus- ja perheneuvoloiden toiminnasta 2007,9). Ohjausta ja neuvontaa tarvitsevat perheet, joilla on odotettavissa jokin muutos- tai riskitilanne. Ohjauksella ja neuvonnalla pyritään luomaan edellytyksiä ja lisäämään valmiuksia selvittää muutoksista ja riskitilanteista (Pirskanen 2011, 24 ja 25).

Eniten perheet toivoivat Erkinheikki ja Heinosen (1990) tutkimuksen mukaan konkreettista apua asioissaan perheneuvoloissa. Perheet halusivat neuvoja ja ohjeita tai ongelmien syiden selvittelyä ja ratkaisumalleja perhetilanteissa. Muita odotuksia perheneuvolalle olivat kuuntelu ja ymmärrys, lapsen kehitystason tutkimukset, uudet ideat ja ajatukset ja lausunnot. (Taipale 1992, 334–334) Yhteistyössä korostuivat asiakaslähtöisyys, tiedon ja eri näkökulmien yhteen kokoaminen ja vuorovaikutus (Isoherranen, 2004 14).

4.5 Perheneuvolan toimijat

Kasvatus - ja perheneuvolan toiminnan edellytyksenä on riittävä, pätevä ja pysyvä henkilöstö. Työn luonne vaatii työntekijältä oman persoonallisuuden käyttöä työ-

välineenä ja jatkuvaa henkilökohtaista kasvua. Työskentelyn periaatteena on moniammatillinen ja perhekeskeinen työote. Työntekijät toimivat oman alansa asiantuntijoina sekä antavat alan koulutusta ja työnohjausta. (Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto 2008,7.)

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista määrittelee toimijoiden kelpoisuusvaatimuksen (Laki sosiaalihuollon ammattilaisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 29.4.2005/272).

Perheneuvolassa työskentelee yleensä psykologi, sosiaalityöntekijä ja lastenpsykiatri tai vastaava lääkäri. Useimpien perheneuvoloiden johtajana toimii psykologi. Perheneuvola on siis eri asia kuin äitiys- tai lastenneuvola. Työskentely on tiimityötä. (Hermanson 2007,204.)

Kasvatus- ja perheneuvolapsykologi työskentelee kasvatuksen asiantuntijana perheneuvolassa. Hän auttaa vanhempia löytämään ratkaisuja lasten ja nuorten ongelmatilanteissa. Tässä hän voi käyttää apuna psykologisia tutkimuksia ja testejä. Hän tukee traumaissa ja kriiseissä sekä auttaa tarvittaessa erilaisten yksilö-, pari- perhe- ja ryhmäterapioiden avulla. (Suomen Psykologiliitto ry) Psykologi on laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö ja psykologin työtä voi tehdä vain laillistettu psykologi. Terveydenhuollon ammatinharjoittamisesta säädetään ammatinharjoittamislaisissa ja asetuksessa terveydenhuollon ammattihenkilöistä. (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 1994/559) Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto katsoo, että vaatimus soveltavasta erikoistumiskoulutuksesta koskee edelleen myös kasvatus- ja perheneuvonnan psykologia (Suositukset kasvatus- ja perheneuvonnan järjestämiseksi 2008,2).

Perheneuvolan sosiaalityöntekijä tutkii ja hoitaa lasten ja nuorten kehitykseen ja perheen vuorovaikutukseen liittyviä ongelmia sosiaalityön ja psykoterapian menetelmiä käyttäen. Tehtäviin saattaa kuulua myös perheasioiden sovittelua avioerotilanteissa. (05200 Sosiaalityöntekijä)

Perheneuvolan sosiaalityöntekijän kelpoisuusvaatimuksena on kasvatus- ja perheneuvonnan erikoistumiskoulutus tai siihen rinnasteinen vähintään lukuvuoden pituinen ennaltaehkäisevään työhön sekä lasten ja perheiden kohtaamiseen valmiuksia antava erikoistumiskoulutus (Valtioneuvoston asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 2005/608).

Lastenpsykiatrin tehtävänä on konsultoida ja hoitaa lapsuusiän vakavia käyttäytymisen ja tunne-elämän häiriöitä. Tehtäviin voivat kuulua myös oikeudelliset lasten psykiatriset tutkimukset. Kelpoisuusvaatimuksena on laillistetun lääkärin ja lastenpsykiatrin pätevyys. Lastenpsykiatrilla on oikeus määrätä lääkehoitoa. (Laki terveydenhuollon ammattihenkilöstä 2011/312)

Koulukuraattorin työhön liittyy sosiaalisten taitojen ja ongelmanratkaisutaitojen ohjaamista ja opettamista (Oppilaan hyvinvointi ja oppilashuolto 2002,32). Työ sisältää myös vanhemmuuden tukemista, opetus- ja oppilashuoltohenkilöstön konsultointia ja tukemista, koulun oppilashuollolliseen suunnitteluun ja kehittämistyöhön osallistumista. Koulukuraattorin kelpoisuutta ei ole toistaiseksi säädelty laissa, kelpoisuus määräytyy STM:n sosiaalihuollon ammattihenkilöstä kelpoisuusvaatimusten mukaan. Kelpoisuusvaatimuksena voi olla sosiaalihuollon erityistyöntekijän edellyttämä koulutus ja soveltuva erikoistumiskoulutus. esimerkiksi koulukuraattorin erikoistumisopinnot. (Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset valtio-, kunta ja yksityissektori 2007,29.)

Muita kasvatusta ja perheneuvolassa työskenteleviä henkilöitä voivat olla esimerkiksi puheterapeutti, ravintoterapeutti, psykoterapeutti, sairaanhoitaja, työyhteisökehittäjä ja toimintaterapeutti (Taskinen 2007).

Kasvatusta ja perheneuvoloissa sidosryhminä voivat toimia perusterveydenhuolto, erikoissairaanhoito, päivähoito, sosiaalitoimi, koulutoimi, päihdehuolto sekä erilaiset projektit tai hankkeet. Nämä kaikki tukevat myös perheneuvolatyötä. (Suosituksia kasvatusta ja perheneuvonnan järjestämiseksi)

Esimerkkinä voidaan mainita Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE, Lapset ja perheet Kaste 2008 -2012. Voikukka-verkostohanke. (Kemppinen 2010)

4.6 Perheneuvolan kehityslinjoja Ruotsi, Norja ja Iso-Britannia

Euroopan Unionia voidaan pitää perusterveydenhuollon tärkeimpänä haasteena, joka sekä luo että ratkoo ongelmia. Terveysthuolto on pitkälti jäsenmaiden oman lainsäädännön varassa mutta kuitenkin tulevaisuudessa on mahdollista järjestelmien yhtenäistyminen. (Perusterveydenhuollon kehityslinjoja Pohjoismaissa, 12.) Julkisen sektorin tuottamien palveluiden ja verovaroin rahoitetun terveydenhuoltojärjestelmän, mallin maita ovat mm. Suomi, Norja, Ruotsi ja Iso-Britannia. Vaikka edellä mainitut maat kuuluvat yleisessä luokittelussa samaan ryhmään, on maiden

terveydenhuoltojärjestelmissä eroja sen suhteen, kuka tuottaa ja järjestää perusterveydenhuollon palvelut sekä miten erikoissairaanhoidon palvelut on laadittu. (Jylhäsaari 2009,12)

Ruotsin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmä on kolmiportainen. Siinä on kansallinen, alueellinen ja paikallinen taso. Valtakunnallinen ohjaus toteutetaan kansallisella tasolla ja rahoitusvastuu jakautuu pääasiallisesti alueelliselle ja paikalliselle tasolle. Ruotsin kuntajärjestelmä koostuu kahdesta tasosta eli kunnista ja maakunnista eli maakäräjistä. (Koivuranta,Koskinen,Toivanen,Taatila& Linkova 2010)

Maakäräjät vastaavat rahoituksesta, vastaavat sairaaloista ja suurimmasta osasta perusterveydenhuollon järjestämisestä. Ruotsissa on laaja moniammatillinen perusterveydenhuolto terveyskeskuksineen. (Aronkylä 2010, 8-9)

Maakäräjien raporttien mukaan lapset ja nuoret tarvitsevat huomattavasti enemmän kasvatukseen palveluita aikaisempaan nähden. Ruotsissa perheneuvonta on sosiaalipalvelulain alaista ja kunnat tarjoavat perheneuvontaa. (Hallituksen esitykset, kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö) Kunta voi tuottaa palvelut itse tai ostaa palvelut toiselta kunnalta tai yksityiseltä palveluntuottajalta. Kaikilla kunnilla on lakisääteinen velvollisuus tarjota perheneuvontaa, lisäksi kunnilla on oikeus veloittaa perheneuvonta toiminnasta (Euroopan oikeudellinen verkosto, 2007 9)

Ruotsissa perheneuvontaa tarjoavat myös järjestöt ja kirkko. Perheneuvojat kirkon piirissä ovat koulutettuja sosionomeja, pappeja tai psykologeja. Kirkon perheneuvojan pätevyys edellyttää viiden vuoden kokemusta ja jatkokoulutusta. (Näin, kirkko voi sinua tukea)

Norjan sosiaali- ja terveydenhuolto on myös kolmitasoinen: valtakunnallinen, maakunnallinen ja kunnallinen (Aronkylä 2011,12). Kunnat vastaavat terveyspalveluista, joita ei ole säädetty valtion tai tietyn läänin järjestämisvastuunpiiriin. Kunnat vastaavat perusterveydenhuollosta sekä ennaltaehkäisevästä terveydenhuollosta. (Willberg, Valtonen 2007) Norjassa valtio on vahva toimija palveluiden järjestäjänä. Valtion vahvaa roolia perustellaan muun muassa sillä, että se on keino turvata kansalaisten yhdenvertaisuutta sekä palveluiden saatavuutta ja laatua asuinpaikasta riippumatta. Norjassa perheneuvolat kuuluvat valtion Lapsi- nuoriso ja perhepalveluiden piiriin. (Salminen 2012)

Norjassa on 64 perheneuvola ja toimipisteet sijaitsevat eri puolilla Norjaa. Kaksi kolmas osaa toimistoista on valtion tuottamia loput kirkon säätiöiden tuottamia. Perheneuvolatoiminta on lakisääteistä ja ilmaista. (<http://www.bufetat.no>)

Brittiläinen yhteiskunta edustaa niin kutsuttua residuaalista mallia. Residuaalimallissa sosiaalipolitiikka keskittyy perinteisesti vain tarvitseviin. Järjestöt, vapaaehtoistoiminta ja hyväntekeväisyys ovat huomattava osa hyvinvointipalvelujen rakennetta. Relatekeskukset ovat hyväntekeväisyysjärjestöjä, jotka tuottavat maksullista perheneuvolatoimintaa. (Aronkylä 2011,)

Hoitosäätiöt (Care Trusts) toimivat sekä terveys- että sosiaalialalla. Hoitosäätiöt tuottavat muun muassa sosiaalipalveluja, mielenterveyspalveluja ja perusterveydenhuollon palveluja (Hallituksen esitykset, kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden ja Eu:n lainsäädäntö). Iso-Britannian kasvatus- ja perheneuvolatoiminta on pääosin yksityistä toimintaa. Englannissa anglikaanisen kirkon työnalaan kuuluu perhetyö. Anglikaaninen kirkko huolehtii perheiden hyvinvoinnista sekä ennaltaehkäisevästä perhetyöstä. Katolilainen kirkko huolehtii avioliittoon vihittyjen ja heidän perheittensä hyvinvoinnista, ennaltaehkäisyyn pyrkivästä sekä ammatillisesta hoitavasta työstä. (Kolehmainen & Kähkönen 2010,25)

5. TOIMINTATUTKIMUSTA OHJAAVAT TEORETTISET LÄHTÖKOHDAT

Toimintatutkimus yhdistää teorian ja käytännön. Kurt Lewin mukaan ”Mikään ei ole niin käytännöllistä kuin hyvä teoria.” Hän tähdentää tutkimustulosten sovellettavuutta. Tutkija kehittää ja aktivoi toimintaa käyttäen aikaa kokouksiin ja keskusteluihin, joissa suunnitellaan toimintaa. Määritelmän mukaan toimintatutkimus suuntautuu käytäntöön, toimintaan ja osallistumiseen. Toimintatutkimus sitoutuu johonkin kohdeyhteisöön, jonka ongelmista, tavoitteista ja päämääristä nousevat niin tutkimus kuin toimintakin. Toimintatutkimus kehittää käytäntöjä entistä paremmiksi järkeä käyttämällä. (Heikkinen, Raivio, Syrjälä 2008,16.) Nykyisin toimintatutkimus perustuu kriittisen teorian filosofiseen perinteeseen, jonka mukaan se toimii yhteiskuntaa muuttavana voimana (opintojaksot).

Toimintatutkimus poikkeaa tavanomaisesta tutkimusprosessista. Sen lähtökohdaksi voi olla arkisessa toiminnassa havaittu ongelma, jota ryhdytään kehittämään joskus spontaanistikin. (Heikkinen, Raivio & Syrjälä 2008,78.)

Tässä tutkimuksessa käytettiin tutkimusmenetelmänä toimintatutkimusta. Toimintatutkimus sopii menetelmänä käsittelyssä olevaan aiheeseen hyvin. Toimintatutkimuksessa tutkija oli osallisena perheneuvolan muuttamisessa kuntien omaksi toiminnaksi valmisteluryhmän jäsenenä.

Osallistuva havainnointi tarkoittaa sitä että tutkija itse osallistuu yhteisöön, jossa havainnointia tehdään. Usein tutkimus alkaa pienestä toimintaa reflektovasta ajattelusta ja laajenee yhteiseksi hankkeeksi. Tällöin toimintatutkija on muutosagentti, joka saa mukaan muita toimijoita. (Heikkinen & 2008, 78.) Tässä tutkimuksessa on tavoitteena tuottaa osallistuvalla toimintatutkimuksella rakentavaa yhteistyötä kuntien välillä ja saada aikaan toiminnan muutosta. Toimintatutkimuksella on pääosin laadullisen tutkimuksen piirteet, jolloin pyritään kehittämään kohteena olevaa organisaatiota sen toimintatapoihin vaikuttamisen kautta (Heikkinen & 2008, 78).

Tutkimuksen mukaan moniammatillisen yhteistyön käsite on epämääräinen ja moninaisten yhteistyötapojen kuvauksessa käytetty (Isoherranen 2005, 13).

Yhteistyön ymmärretään tässä tutkimuksessa sisältävän kuntapäätäjien sekä virkamiesten välisen yhteistyön. Yhteistyötä on tehty valmisteluryhmän ja Kyster-Palvelualueuuvotteluryhmän sekä viranhaltijoiden kesken.

Kuvaan tutkimuksessani organisaatiomuutosta perheneuvolassa käyttäen tutkimuksen pohjana yhteistyötä, muutosta, kehittämistä ja perheneuvalatoimintaa.

Organisatorinen muutos pitää sisällään käsitteet uudistus ja kehittäminen. (Kallunki 2008, 6.)

Kehittäminen ymmärretään tässä tutkimuksessa muutoksen aikaansaamiseksi, tarkoitetuksi tietoiseksi ja tavoitteelliseksi toiminnaksi, jonka tavoitteena on perheneuvalan muuttaminen kuntien omaksi toiminnaksi.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on teoreettisella tasolla vastata kysymykseen: *Kuinka perheneuvalatoiminta syntyy omaksi kuntien toiminnaksi yhteistyön kautta?* Tavoitteenani ei ole kuvata yksityiskohtaisesti kaikkia muutosvaiheita vaan pyrkiä löytämään keskeisimmät muutos- ja kehittämistoimet yhteistyön kautta. Yhteistyön ymmärretään tässä tutkimuksessa sisältävän valmisteluryhmän toiminnan sekä kuntapäätöksen toteutumisen.

Analysoin tapahtuvaa muutosta valmisteluryhmän välittämän informaation pohjalta. Sen pohjalta tehtävän analyysin perusteella pyrin vastaamaan kysymykseen: *Miten onnistunut muutosprosessi muuttaa käytäntöjä perheneuvalatoiminnassa neljän kunnan alueella?* Aineistonkeruu, teorianmuodostus ja arvioinnin sisältö sekä tulokset ovat kehittyneet tutkimusprosessin edetessä.

Toimintatutkimuksessa itse tutkija on osa sitä kehittämistä tai yhteisöä, jossa kehittämistä toteutetaan ja jota hän tutkii. Muutosta ja kehittämistä tarkastellaan täs-

sä työssä teoreettisista lähtökohdista ja yhteistyötä tarkastellaan kuntapäätäjien ja virkamiesten näkökulmasta.

Toimintatutkimus on tapaustutkimuksen kaltainen tutkimusstrategia kohdistuen tiettyyn erityistapaukseen. Tässä tutkimuksessa se kohdistuu perheneuvolan rakentamiseen kuntien yhteistyönä valmistelutyöryhmän näkökulmasta. Toimintatutkimus on tutkimusmenetelmä, jonka avulla puututaan todellisiin elämän tapahtumiin ja tarkastellaan väliintulon vaikutuksia. Toimintatutkimus on tapa tutkia jotakin ajatusta käytännön tarkoituksella ja muuttaa tai kehittää jotakin, saadaan tilanteessa aikaan todellista muutosta. (Ylemmän AMK tutkinnon metodifoorumi)

5.1 Toimintatutkimus kehittämis- ja tutkimusmenetelmänä

Tässä opinnäytetyössä käytettiin viitekehyksenä toimintatutkimusta. Menetelmänä toimintatutkimus sopii käsittelyssä olevaan aiheeseen toimintatutkimuksen periaatteiden pohjalta. Toimintatutkimuksessa tutkija on itse osallisena tutkimuksessa valmisteluryhmän täysivaltaisena jäsenenä. Toimintatutkimuksessa tutkija itse on osa yhteisöä, jossa kehittämistoiminta toteutetaan ja jota hän tutkii. Toimintatutkimuksen tärkein työväline on hän itse. Kohteeseen on perehdyttävä ja hallittava sen keskeiset piirteet. (Heikkinen 2001, 23–24.)

Määritelmän mukaan toimintatutkimus suuntautuu käytäntöön, toimintaan ja osallistumiseen. Toimintatutkimus sitoutuu johonkin kohdeyhteisöön, jonka ongelmista, tavoitteista ja päämääristä nousevat niin tutkimus kuin toimintakin. Toimintatutkimus kehittää käytäntöjä entistä paremmiksi järkeä käyttämällä. (Heikkinen, Rovio, Syrjälä 2008,16.) Nykyisin toimintatutkimus perustuu kriittisen teorian filosofiseen perinteeseen, jossa se on yhteiskuntaa muuttava voima. (Virtuaali ammattikorkeakoulu, 4)

Tämän toimintatutkimuksen tarkoituksena on kuvata perheneuvolan syntymistä omaksi toiminnaksi neljän kunnan alueella valmisteluryhmän näkökulmasta. Lisäksi kuvataan perheneuvolatoimintaa sekä yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Tutkija on rajannut kehittämistehtävän valmisteluryhmän vaiheisiin.

Kehittämistehtäväaihe nousi perusterveydenhuollon organisaatiomuutoksen sivutuotoksena. Tavoitteena on edistää kuntien välistä yhteistyötä ja parantaa kunta-laisten palvelurakennetta. Kehittämistehtävän merkitystä voidaan tulevaisuudessa hyödyntää kuntien uusien vaihtoehtoisten yhteistyöratkaisujen etsimisessä.

Osallistuva havainnointi tarkoittaa sitä, että tutkija itse osallistuu yhteisöön, jossa havainnointia tehdään. Usein tutkimus alkaa pienestä toimintaa reflektovasta ajattelusta ja laajenee yhteiseksi hankkeeksi. Tällöin toimintatutkija on muutosagentti, joka saa mukaan muita toimijoita. (Heikkinen & 2008,78.) Tutkijan tehtävänä ei ole pyrkiä johtavaan asemaan, eikä hänen toimintaansa kuulu luennointi (Veijola 2004,42). Tässä toimintatutkimuksessa tutkijan rooli muodostui ryhmän jäsenyydestä, ei johtajuudesta.

5.2 Toimintatutkimuksen syklinen luonne

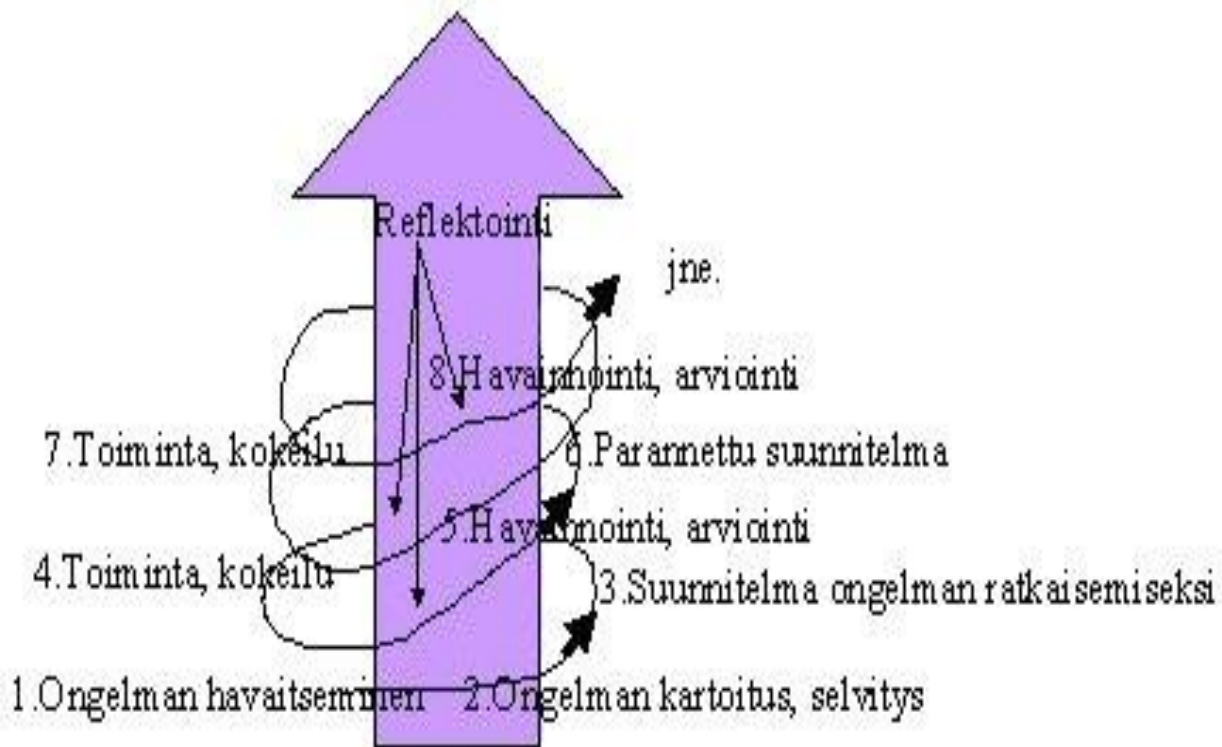
Reflektointi on toimintatutkimuksen lähtökohta. Asian kehittämässä on olennaista toiminnan ja sen vaikutuksen jatkuva reflektointi, jonka avulla saavutetaan tuloksia, joita ei saada esille muilla keinoilla. Reflektoinnin avulla yritetään päästä uudenlaiseen toiminnan kehittämisen ja ymmärtämiseen. Toimintatutkimus lähtee kysymyksestä, mitä tarkoitusta toiminta palvelee. Tavoitteena on löytää reflektiivinen tarkastelutapa, jossa käytänteet ymmärretään ja tulkitaan uudelleen. Tällöin on mahdollista tavoittaa uusia näkökulmia ja ymmärtää toimintaa entistä paremmin eri näkökulmista käsin. Toimintatutkimus lähtee arjen toiminnan selvittämisestä ja kartoittamisesta, tutkimuksen kohteesta. Toimintatutkimuksen painopiste on tutkijan ja kohteen välisessä yhteistyössä. Tavoitteena on muutoksen aikaansaaminen. (opinnäytetyöpakki, Kajaanin ammattikorkeakoulu)

Perheneuvolan toiminnan kehittämiseen osallistuvat Keitele, Pielaveden, Tervon ja Vesannon kunnat. Perheneuvolan valmisteluun osallistuu kaikkien neljän kunnan edustajat. Perheneuvolan toiminnan muutos lähtee ajatuksesta rakentaa toimintamalli, jossa perheneuvola palvelut tuotetaan kuntien omana lähipalveluna. Ostopalvelusopimukset purkautuvat.

Kuvio yksi, kuvaa toimintatutkimuksen prosessia perheneuvola toiminnan siirtymiseksi lähipalveluksi neljän kunnan alueella. Kunnat järjestävät perheneuvolapalvelut ostopalveluina. Selvitetään toiminnan kokonaiskustannuksia. Tavoitteena perheneuvolan siirtyminen kuntien omaksi toiminnaksi vuoteen 2012 mennessä. Valmistelu vaiheessa esitellään toimintamuutos ja kustannukset kuntapäätäjille.

Arvioidaan kriittisesti kustannusten lisääntymistä ja toiminnan tehokkuutta. Tarkastellaan kustannuslaskelmia tarkennettuna ja riittävää henkilöstömäärää. Valmistelussa esitetään koulukuraattorin toimen perustamista uutena toimintana. Esitellään

toiminnan tarkat kustannuslaskelmat. Kunnanvaltuustojen päätökset yhteisen perheneuvola toiminnan aloittamisesta vuoden 2012 alussa.(Kuvio1)

KUVIO 1. Toimintatutkimus prosessin eteneminen (Opinnäytetyöpakki, Kajaanin ammattikorkeakoulu)

5.3 Toimintatutkimuksen eteneminen

Toimintatutkimus on aina myös tapaustutkimusta. Siksi sen empiirinen tieto on paikallista ja suorassa suhteessa toimintaan. Tarkoituksena on toimijoiden yhteistyönä kehittää jotain sosiaalista kohdetta, ryhmän toimintaa, tiettyä hanketta tai tuotetta. Projektin jäsenet osallistuvat aktiivisesti tutkimusprosessin vaiheisiin. (Linturi 2004.) Heikkinen, Rovio ja Kiilakoski (2008, 78 -79) määrittelevät toimintatutkimuksen prosessiksi, joka tähtää asioiden muuttamiseen ja kehittämiseen paremmaksi. Lähtökohdaksi voi olla arkisessa toiminnassa havaittu ongelma.

Toiminnan kehittäminen ymmärretään jatkuvaksi prosessiksi, joka tähtää muutokseen ja entistä parempaan kehitykseen. Konstruoiva toiminta on uutta rakentavaa ja tulevaisuuteen suuntaavaa. Toimintatutkimusta kuvataan sanomalla sen liittyvän

ihmisiin ja heidän sosiaalisten ryhmiensä jäsenyyksiin. Se on muutoksen sisältävää, kontekstiin ja kehittämiseen suuntautuvaa ongelmaratkaisukeskeistä toimintaa. Se lisää ihmisten osallistumista ja perustuu siihen yhteiseen kehittämistyöhön, johon kaikki muutosprosessiin osallistuvat ovat sitoutuneet. Toimintatutkimus koostuu syklisestä prosessista, jossa voidaan erottaa tiettyjä prosessin piirteitä. (opinnäytetyöpankki, johdanto)

Tutkimuksen aluksi kartoitetaan nykytilanne ja selvitetään tutkimukseen vaikuttavia lähtökohtia. Niiden perusteella ideoidaan tutkimuksen toimintamalli. Prosessin ensimmäisessä vaiheessa kysellään, ollaanko tyytyväisiä vallitsevaan tilanteeseen? Toisessa vaiheessa tarkastellaan, onko muutoksen suunta selkiytynyt. Kolmantena pohditaan luottamusta muutosten onnistumiseen. Viimeisenä havaitaan tai saavutetaan hyväksyntä prosessin sekavuudesta. Muutostyyppejä yhdistämällä syntyy erilaisia tapoja toteuttaa muutosta. Strateginen ja ennakoiva muutos on uudelleen suuntautumista (Lämsä 2009, 21–22).

Tässä tutkimuksessa tutkimuskohteena oleva perheneuvolatoiminta kuntien omaksi toiminnaksi kuvataan tarkasti. Tähdätään muutoksen onnistumiseen. Suunnittelu- vaiheessa kartoitettiin kuntien perheneuvolatoiminta ja kustannukset. Toimintavaiheessa selvitettiin mahdollisuuksia toteuttaa perheneuvolatoiminta omana toimintana sekä toiminnan aiheuttamia kustannuksia.

6. KEHITTÄMISPROSESSI

Tutkimusaineistoa havainnoitiin valmisteluryhmän kokouksissa ja kokousten muistiota käytettiin tukena. Osallistuva havainnointi tarkoittaa sitä, että tutkija itse pyrkii osallistumaan ryhmään, jossa havainnointia tehdään (Opinnäytetyöpakki). Valmisteluryhmän tarkoituksena oli selkiyttää muutoksen suuntaa perheneuvolan toiminnan muuttamisessa. Tähtäimessä oli onnistunut lopputulos ja prosessin raakileisuuden hyväksyminen.

Vuosien 2009 ja 2010 toimintatutkimuksen aikataulut on esitetty (Taulukko 1), aihe ja muutos/toiminta osioiden. Vuoden 2011 valmistelujen eteneminen on kuvattu alemmassa taulukossa (Taulukko 2)

TAULUKKO 1

AIKATAULU	AIHE	MUUTOS/TOIMINTA
24.11.2009 Keitele Kysteri perusterveydenhuollon liikelaitos kokous	Keitele avaa keskustelun Kysterin toiminnan suunnite- lusta	*paikallinen Kysteri--ryhmä
4.2.2010 Tervo Kyster- palvelualueuuvotteluryhmä	yhteistyö syvenee	*perustetaan työryhmä valmiste- luun *viittaus laajempaan yhteistyö- hön esim. psykologi palvelut.
27.4.2010 Tervo valmistelu ryhmä	Ensimmäinen valmisteluryh- män kokoontuminen: linjausta sosiaalihuollon palve- luiden suunnitteluun	*sopimus yhteistyön toiminnois- ta laajemmin, esillä esim.perheneuvolatoiminta *sosiaali/perusturvajohtajat valmistelevat muutoksia
toukokuu 2010 tutkija	edellisen vuoden PENE kus- tannukset kunnittain ja toimin- ta	perehtyy perheneuvola toimin- taan ja kustannuksiin kunnittain
17.5.2010 Pielavesi valmiste- luryhmä	perusterveydenhuollon siirtyvät toiminnot	jatketaan valmistelua
3.6.2010 Tervo valmisteluryhmä	perheneuvolatoiminta kuntien omaksi toiminnaksi	*viedään Kyster-palvelualue neuvotteluryhmään esityksenä
16.6.2010 Vesanto Kyster- palvelualueuuvotteluryhmä -	perheneuvolan esittely perheneuvolatoiminta kuntien kustannukset	*nimetään kuntien sosiaa- li/perusturvajohtajista perheneu- volaa valmisteleva työryhmä
31.8.2010 Keitele valmistelury- hmä	perheneuvalakatsaus valm- isteluun	*koulukuraattoripalvelut mukaan valmisteluun
27.10.2010 Vesanto valmiste- luryhmä	tiedoksi	perheneuvolan uudelleenorgan- isointi aloitettu
4.11.2010 Keitele Kyster- palvelualueuuvotteluryhmä	perheneuvalamalli neljän kun- nan yhteiseksi koulukuraattoripalvelut	*ehdotus isäntäkunnasta *palautetaan valmisteluun toi- mintasuunnitelma
2.12.2010 Tervo valmistelury- hmä	perheneuvolatoiminnan suun- nitelma	toimintasuunnitelma ja kustan- nukset tarkempaan valmisteluun

TAULUKKO 2

12.1.2011 Tervo Kyster-palvelualueuuvotteluryhmä	valmisteluiden eteneminen kustannustenjakoon perustietojen mukaan	*kustannusten tarkempi selvitys jatkuu
1.2.2011 Pielavesi valmisteluryhmä	perheneuvola kolmen työntekijän mallina lisäys koulukuraattori	*hallintokustannukset selvitetty
28.3.2011 Vesanto valmisteluryhmä	perheneuvolan järjestämistä vastuut	*kustannusrakenne
5.4.2011 Pielavesi Kyster-palvelualueuuvotteluryhmä	perheneuvolahanke suunnitelma	*isäntäkunnaksi valitaan Keitele *kustannuksia selvitetään
24.5.2011 Keitele valmisteluryhmä	virkojen perustaminen kustannusten jakautuminen	*kuntien kannanotot perheneuvolatoiminnan aloittamisesta
10.11.2011 valmisteluryhmä	valtuustopäätökset ja talousarvio v.2012	*perheneuvola aloittaa toimintansa v.2012 alussa

Keiteleen ja Pielaveden kunnat kokoontuvat 23.1.2009 saamaan tietoa ja keskustelemaan Kysterin toiminnoista. Avataan keskustelu mahdollisista paikallisista järjestelyistä.

Kyster-palvelualueuuvotteluryhmän kokoontumisessa 4.2.2010 Tervossa käsiteltiin kuntien välistä yhteistyötä Kysteri perusterveydenhuollon palveluiden kehittämiseksi. Kuntien näkemyksinä tuli esille yhteistyön merkitys.

”Yhteistyö lisääntyy väistämättä tulevaisuudessa ja tällä kokoonpanolla hyvät edellytykset”

”Mietittävä muu yhteistyö tulevaisuudessa esim. ruokahuolto, psykologinpalvelut”

”Eihän sitä tulevaisuudessakaan tiedä kuinka paljon joudutaan yhdessä miettimään näitä kuntien asioita”

Päätettiin yksimielisesti jatkaa toiminnan suunnittelua. Madalletaan kuntarajoja, jotta aito yhteistyö kuntien välillä mahdollistuu. Jatkotyöskentelyyn nimetään työryhmä, jossa on kaksi edustajaa jokaisesta kunnasta. Kunnat valitsevat työryhmän jäsenet.

Kuntien valitsema valmisteluryhmä 27.4.2010 kokoontui ensimmäisen kerran Tervossa. Kaikkien kuntien edustajat olivat edustettuina. Keskusteltiin läheisesti terveydenhuoltoon liittyvistä tulevaisuuden haasteista sekä esim. perheneuvola ja muista mahdollisista yhteistyössä järjestettävistä sosiaalihuollon palveluista.

Sovittiin, että toiminta-alueen kuntien sosiaali- ja perusturvajohtajat aloittavat neuvottelut ja alustavan suunnittelun mahdollisista yhteistyötoiminnoista. Näitä voivat olla esimerkiksi perheneuvola ja koulukuraattoripalvelut. Suunnitelmat viedään valmisteltuina esityksinä eteenpäin Kyster-palvelualueeneuvotteluryhmän kokoontumiseen, jossa perustetaan asioita valmisteleva ja eteenpäin vievä työryhmä. Tutkija selvittää seuraavaan kokoukseen perheneuvolakustannukset kunnittain.

”Pitäähän tämäkin selvittää. Ryhmän toiminta on ollut sen verran positiivista, eiköhän panna tämäkin asia alulle”

”Voidaan sitten esitellä toimintaa isommalle ryhmälle valmisteluun”

Toukokuussa 2010 tutkija selvitti kuntien kustannukset perheneuvolan osalta. Tässä vaiheessa opinnäytetyön aihe selkiintyi ja tutkija alkoi tehdä muistiinpanoja muistioiden tueksi. Perheneuvolapalvelut on ostettu Psykologian TietoTaidolta Keiteleen, Tervon ja Vesannon kuntiin. Asiakkuudet olivat alkaneet vuosina 2005, 2007 ja 2010. Psykologian TietoTaito on valtakunnallisesti toimiva suomalainen asiantuntijayritys, joka tuottaa monialaisia palveluita ihmisten arjen tueksi, esimerkiksi perheneuvolatoimintaa. (www.tietotaitogroup.fi/yhteystiedot)

Pielaveden kunnan osalta oli vaikea hahmottaa kokonaiskustannuksia, koska perheneuvolapalvelut oli ostettu Psykologian TietoTaidolta vasta vuoden 2010 alusta lähtien. Kustannukset jouduttiin arvioimaan muutaman kuukauden käytön perusteella. Edellisen vuoden kustannukset eivät olleet tutkijan käytössä.

Kaikkien neljän kunnan perheneuvolan kustannusten yhteisarvio oli noin 100 000 euroa vuodessa. Selvitysvaiheessa tutkija perehtyi myös perheneuvolatoimintaan ja sisältöön.

Valmisteluryhmän kokouksessa 17.5.2010 Pielavedellä ei käsitelty perheneuvolaa, esillä olivat perusterveydenhuollon järjestelyt.

Valmisteluryhmän kokouksessa 3.6.2010 Pielavedellä käytiin läpi ”aikaansaannoksia”, joita esitellään Kyster-palvelualueuuvotteluryhmälle. Valmisteluryhmässä nousi esille ajatus perheneuvolan siirtämisestä kuntien omaksi toiminnaksi. Asiaa esitellään Vesannolla kesäkuun Kyster-palvelualueuuvotteluryhmän kokouksen yhteydessä kuntapäätäjille.

Keskusteltiin vapaamuotoisesti perheneuvolatoiminnasta yleisesti sekä arvioitiin karkeasti kustannuksia.

”Saataisiin tämä perheneuvola asiakin maaliin”

”Tämä on tärkeä asia meidän kaikkien kannalta, ei turhaan makseta ulkopuoliselle toimijalle”

Tutkija esitteli perheneuvolapalveluiden kustannuksia sekä perheneuvolatoimintaa 16.6.2010 Vesannolla Kyster-palvelualueuuvotteluryhmän kokouksessa. Todettiin, että kokonaiskustannukset tulevat olemaan noin 100 000 euroa vuosi tasolla. Näillä kustannuksilla voitaisiin palkata kaksi työntekijää, jolloin palvelu voisi toteutua kunnissa. Myös koulu- ja sosiaalitoimella on olemassa omaa palvelutarvettaan. Päätettiin perustaa työryhmä asiaa valmistelemaan. Työryhmä koostuu kuntien sosiaali- ja perusturvajohtajista. Tervon kunta toimii työryhmän kokoonkutsujana.

”Ehdottomasti kannatettava idea, jos kustannukset pysyvät kohtuullisena kuten äskeisestä esitelmästä on pääteltävissä”

”Meillähän on myös moniongelmaisia perheitä, joiden avun tarve vaan kasvaa tulevaisuudessa.”

”Valmistelutyöryhmälle vain esitykset ja siitä eteenpäin kuntapäätökseen, kesälomien jälkeen ei kuin mylly pyörimään.”

Valmisteluryhmän 31.8.2010 Keiteleen kokouksessa todettiin, että perheneuvolatyöryhmä kokoontuu seuraavalla viikolla, huomioitava koulujen tarpeet esim. koulupsykologin palvelut.

”Meillä ei ole Pielavedellä koulupsykologin palveluita vaan terveyskeskuksen psykologi hoitaa myös koulut”

Valmisteluryhmässä 27.10.2010 Vesannolla todettiin, että Perheneuvolapalvelujen uudelleenorganisointi on aloitettu.

”Keiteleen kunta voisi olla hallinnoiva kunta perheneuvolan osalta. Vastuut jakautuisivat tasan kaikkien kuntien osalta yhteistyöketjussa. Pielavesi hallinnoi perusterveydenhuoltoa, Tervo ympäristöterveydenhuoltoa, Vesanto Arjen Mieli hanketta. Keiteleellä löytyy osaamista perheneuvolan perustamiseen, perusturvajohtajalla on myös lasten puolen koulutusta.”

Tässä vaiheessa keskusteltiin pitkäkestoisemmasta sitoutumisesta hankkeen viemiseksi eteenpäin.

Kyster-palvelualueuuvotteluryhmän kokouksessa 4.11.2010 Keiteleellä, esiteltiin perheneuvolanpalveluiden kehittämistä. Keiteleen sosiaalijohtaja on ollut keskeisessä asemassa, ja hän jatkaa toiminnan kehittämistä. Isäntäkunnaksi perheneuvolanpalveluiden osalta esitettiin Keitelettä. Koulupuolella on tarvetta psykologin ja koulukuraattorin palveluille. Kahdenlaista mallia on esitetty, joko kahden hengen tai kolmen hengen mallia, joka sisältää kuraattorin palvelut. Tätäkin varten tarvitaan isäntäkunta.

Valmisteluryhmässä 2.12.2010 Tervossa Keiteleen sosiaalijohtaja alusti perheneuvolasuunnitelmaa. Lähtökohdat: Kuntien sosiaalitoimet ostavat palvelut Psykologian TietoTaidolta, kustannukset yhteensä 150 000 euroa vuodessa.

Kuraattoripalvelut ostetaan sosiaalitoimen lastensuojelusta Keiteleellä ja Vesannolla. Tervo ostaa palvelut ostopalveluna Kuopiosta. Pielavedellä ei ole palvelua. Keitele ja Pielavesi saavat koulupsykologinpalvelut terveyskeskuspsykologilta. Sisä-Savon terveydenhuollon kuntayhtymä tuottaa Tervon ja Vesannon kuntien perheneuvolapalvelut.

Esiselvityksen tavoite on, että palvelut tarjotaan lähipalveluna jokaisella paikkakunnalla. Tavoitteena on yhteistyö perheneuvolan, kuraattorin ja lastensuojelun kesken. Matkustaminen minimoidaan, selkeät lähetekäytännöt ja kustannusten jakoperusteet sovitaan tasapuolisiksi. Toimintamallivaihtoehtona on palvelua yksi päivä jokaisessa kunnassa ja yksi päivä viikossa kuntien yhteisessä käytössä. Kolmen työntekijän mallissa, psykologi ja sosiaalityöntekijä muodostavat perheneuvolapalvelut. Toiminta on sosiaalitoimen hallinnoitavana. Kuraattori ja oppilashuollon palvelut sekä koulupsykologin tehtäviä hoitaa osittain perheneuvolan psykologi. Perustamiskustannukset sekä kustannusten jakoperusteet selvitetään. Kustannusten jakautuminen herätti keskustelua. Kustannusten jakautumisen tulisi olla käyntipohjainen.

”Kuntien taloudellinen tilanne tulee olemaan tulevaisuudessakin tiukka. Kustannusten jakautumista tulee tarkastella kriittisesti ja tasapuolisesti”

”Mietitään vielä näitä kustannusten jakautumista, ja työryhmä miettii asioita uudelleen ja palataan tarkennettuna asiaan. Palautetaan asia vielä valmisteluun”

”Kustannukset herättävät kaikissa kunnissa kuntapäätöksessä mielenkiintoa ja niiden tulisi olla hallittuja ja perusteltuja”

Kyster-palvelualueuuvotteluryhmän kokouksessa 12.1.2011 Tervossa Keiteleen perusturvajohtaja esitteli Perheneuvola- ja kuraattoripalveluiden valmisteluiden etenemistä. Kerrattiin nykyiset järjestelyt ja lähtökohdat. Tullaan esittämään kolmen työntekijän toimintamallia.

Katsauksena käytiin läpi alustavaa arviota kustannusten jakautumisesta kuntien kesken perustietojen mukaan. Taulukon on laatinut Keiteleen sosiaalijohtaja. (Taulukko 3)

TAULUKKO 3. Kustannustenjako perustietojen mukaan (Keiteleen kunta)

	Keitele	Pielavesi	Vesanto	Tervo	yht
Asukasmäärä	2548	5077	2419	1700	11744
%	21,7	43,2	20,6	14,5	100
€/v	34692,8	69126,9	32936,4	23146,7	59903
0-18v määrät	425	1003	390	190	2008
%	21,2	50,0	19,4	9,5	100
€/v	33843,9	79871,7	31056,8	15130,2	159903
Läsnäolopäivät	1	1	1	1	4
%	25,0	25,0	25,0	25,0	100
€/v	39975,7	39975,7	39975,7	39975,7	159903

Keskiarvo 36170,8 62991,4 34656,3 26084,2

Laskutusperusteita kannattaa pohtia käytön mukaan laajempina sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kokonaisuutena. Perus- ja esiopetuksen uusiutuvien opetussuunnitelmien oppilashuollon velvoitteet otetaan asian valmistelussa huomioon. Työryhmä jatkaa valmisteluja. Perheneuvola aloittaisi toimintansa vuoden 2012 alussa.

”Kustannusten maltillisuus täytyy ottaa huomioon”

”Hyvä, ei taida aiheuttaa suurempaa keskustelua, jatketaan valmistelua”

Valmisteluryhmän 1.2.2011 Pielaveden kokouksessa paneuduttiin syvemmin perheneuvolantoiminnan käynnistämiseen. Keiteleen perusturvajohtaja kertoi perheneuvolantoiminnan käynnistämisen nykyvaiheet. Keskusteltiin perheneuvolan ammattirakenteesta ja päädyttiin esittämään rakennetta, jossa työryhmä muodostuisi psykologista, sosiaalityöntekijästä ja koulukuraattorista, jonka koulutus olisi sosionomi AMK. Psykologin ja sosiaalityöntekijän kohdalla tarvitaan perheterapiakoulutus.

"Miten näitä työntekijöitä on tällä hetkellä saatavana? Tuntuu joka puolella olevan työntekijä pulaa ainakin terveydenhuollon puolella."

"Nämä virathan pitää saada hyvissäajoin auki, jos hakijoita ei ole, niin saadaan uusi haku käyntiin"

"Meidän terveystieteiden psykologia voidaan konsultoida koulutusvaatimuksista"

Sivistystoimenjohtajien kanssa on käytävä myös keskustelu henkilöstön ammattipätevyyksistä ja koulutusvaatimuksista. Kustannusten jaon osalta todettiin, että Kysterissä jako perustuu tuotteistukseen ja palveluiden käyttöön. Perheneuvolan osalta tulisi päästä yksinkertaiseen malliin, joka pohjautuisi palveluiden käyttöön. Toisaalta jokaiseen kuntaan on turvattava palveluiden saatavuus.

"Hallintokulut täytyy ottaa myös huomioon, tasapuolisuus kustannuksissa"

"Työntekijät eivät voi liikkua saman päivän aikaan eri kunnissa, ajan säästö ja matkakulut täytyy miettiä tarkkaan"

"Aikataulu tulee olemaan tiukka, edelliset sopimukset täytyy irtisanoa kuusi kuukautta ennen aloitusta. Tämän on tapahduttava ennen kesälomia"

Valmisteluryhmän kokouksessa 28.3.2011 Vesannolla keskusteltiin perheneuvolan senhetkisestä tilanteesta. Perusturva- ja sivistystoimen johtajat ovat kerran kokoontuneet keskustelemaan perheneuvolan järjestämisvastuusta. Palveluiden järjestämisvastuu on sosiaalihuollolla ja koulukuraattorinpalveluiden palveluiden järjestämisvastuu sivistystoimella. Keiteleen kunta tulee sovitusti hallinnoimaan palveluita. Palvelut tullaan tuottamaan yhteisesti neljän kunnan alueella. Kustannuksissa arvioidaan tulevan jopa säästöjä. Lisäämättä resursseja saataisiin kuraattorin palvelut, tällöin lastensuojelun työntekijän ristiriitainen rooli kuraattorina lakkaisi. Terveystieteiden psykologi ei voi enää tarjota palveluita, koska työkenttä laajenee neljän kunnan perusterveydenhuoltoon. Koulupsykologin palkkaaminen olisi lisäkustannus kunnille. Aluksi ajateltiin, että kuraattori voisi olla perheneuvolan työntekijä, mutta koulupsykologin tarve muuttaa tilannetta. Koulupsykologin ja kuraattorin hallinnointi tulisi organisoida sivistystoimelle.

Työryhmän toimet perustetaan samaan aikaan ja työntekijät haetaan sosiaali- ja sivistystoimen yhteisellä haulla.

Toimintamallina koko työryhmä on yhden päivän viikossa jokaisessa kunnassa. Toiminta olisi olemassa olevissa yhteisissä vastaanotto toimitiloissa. Yksi päivä viikossa kuntien yhteiskäytössä esim. kriisivastaanotto, puhelin konsultaatiot, kirjalliset työt, koulutus ja palaverit.

Lähetekäytäntö tulisi olemaan terveydenhoitajan, lääkärin, sosiaalitoimen, terveyskeskuspsykologin läheteellä tai asiakas voisi myös itse hakeutua palvelun piiriin.

Kustannusjaot ovat vielä työn alla. Keiteleen kunnan sivistystoimenjohtaja ja perusturvajohtaja selvittävät kokonaiskustannuksia.

Kannanottoja haettiin kysymyksiin:

”Perustetaanko kuraattori-psykologi työpari? Hallinnoiko sitä sivistystoimi? Haetaanko yhteishaulla? Mikä on kustannus jakoperuste vuoteen 2015?”

”Hyvällä mallilla ollaan menossa mutta kiirettä pittää, että saadaan kuntien päätökset ja toiminta alkamaan vuoden vaihteessa.”

”Hyvää työtä olette tehneet asian eteen, nyt vain isommalle politrukille asia eteenpäin menemään”

”Selvitys oli kattava ja kannatettava”

Kyster-palvelualueuuvotteluryhmässä 5.4.2011 Pielavedellä Keiteleen perusturvajohtaja esitteli valmisteluryhmään tuodun perheneuvolahankkeen suunnitelman. Hallinnoivaksi kunnaksi nimettiin Keitele. Keiteleen kunta myös perustaa toimet. Kustannusperusteet ovat vielä työn alla ja ne esitellään seuraavassa valmistelutyöryhmän kokoontumisessa.

Valmisteluryhmän 24.5.2011 Keiteleen kokouksessa Keiteleen perusturvajohtaja kävi vielä läpi toiminta-ajatuksen perheneuvolan järjestämiseksi. Kunnissa tulisi olemaan lähivastaanotot kerran viikossa.

Sivistystoimi hallinnoi kuraattorin palveluita ja sosiaalitoimi hallinnoi perheneuvopalveluita. Ensimmäisen vuoden tiedot palveluiden käytöstä tilastoidaan.

Työryhmä esittää Keiteleen kunnalle virkojen perustamista. Keiteleen kunnanhallitus pyytää muiden kuntien kannanotot yhteisen toiminnan aloittamiseen.

Kustannusjakomallia tarkennettiin oppilasmäärillä. (Taulukko 4)

TAULUKKO 4. Kustannusjakomalli (Keiteleen kunta)

Kustannustenjako perustietojen mukaan					
	Keitele	Pielavesi	Vesanto	Tervo	yht.
asukasmäärä	2548	5077	2419	1700	11744
%	21,7	43,2	20,6	14,5	100
*)€/v	35764,6	71262,5	33953,9	23861,8	164843
oppilasmäärä 1. lk- lukio (2009)	213	585	250	154	1202
%	17,7	48,7	20,8	12,8	100
*) €/v	29210,9	80227,1	34285,1	21119,6	164843
läsnäolopäivät	1	2,5	1	0,5	5
%	20,0	50,0	20,0	10,0	100
*) €/v	32968,5	82421,3	32968,5	16484,3	164843
% yksikköero päivät-oppilaat	2,3	1,3	-0,8	-2,8	
% yksikköero päivät-asukkaat	-1,7	6,8	-0,6	-4,5	

ei vaadi tilastointia	hälytyspäivien käyttö voi vääristää kust. jakoa				
helppo					
					yht
oppilasmäärä 2017	208				208
Oppilasmäärä 2011	213	585	262		1060
Oppilasennuste 2016 (2006 trendi)	248	515	193	152	1108
oppilaat 2009	224	618	269	154	1265

Kustannusten kehittymistä voidaan vertailla mallin etujen ja heikkouksien kautta.
(Taulukko 6)

TAULUKKO 6 Kustannustenjakoa läsnäolopäivien mukaisen mallin edut ja heikkou-
det (Keiteleen kunta)

Mallin edut	Mallin heikkoudet
hälytyspäivien kustannukset kirjaan- tuvat oikeammin	vaatii tilastoimaan hälytyspäivät
kannustaa hoitamaan työt pe- rustyönä	laskeminen hieman hankalampaa

*"Kustannusten jaossakin täytyy huomioida käytettävissä olevat hallin-
non resurssit sekä se ettei aiheuteta isäntäkunnalle turhaa lisätyötä"*

*"Tarjoillaan näitä vaihtoehtoja ja itse kukin siellä omassa kunnassa
päähkäilee kustannuksien vaikutusta"*

Kustannuksiin palataan vielä syksyn kokouksissa.

Perheneuvola kuntapäätöksessä Keitele ja Pielavesi 2011 (Taulukko 7)

Taulukko 7. Perheneuvola kuntapäätöksessä kunnittain

Keitele	Pielavesi
21.6.2011 § 53 Sosiaalilautakunta	24.8.2011 § 77 Perusturvalautakunta, jättää asian pöydälle
15.8.2011 Kunnanhallitus § 100	20.9.2011 § 83 Koulutuslautakunta
29.8.2011 Kunnanvaltuusto § 37	21.9.2011 § 87 Perusturvalautakunta
	10.10.2011 § 283 Kunnanhallitus
	7.11.2011 § 76 ja 77 Kunnanvaltuusto

Keiteleen kunta; viralliset pöytäkirjaotteet perheneuvola kuntapäätöksessä

21.6.2011 Sosiaalilautakunta § 53 Nilakan kuntien (Keitele, Pielavesi, Tervo ja Vesanto) kasvatus ja perheneuvolan perustaminen ja psykologin ja sosiaalityöntekijän virkojen perustaminen. Sosiaalilautakunta esittää kunnanhallitukselle ja edelleen valtuustolle, että perheneuvola-toiminta aloitetaan toimintasuunnitelman (liite 1) mukaisesti. Samalla esitetään Keiteleen sosiaalitoimeen perustettavaksi psykologin ja sosiaalityöntekijän virat (vakanssit sos. 64 ja sos 65). Pätevyysvaatimuksena psykologille on laillistetun psykologin pätevyys ja sosiaalityöntekijälle sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimusten mukaisen sosiaalityöntekijän pätevyys(L272/2005). Virat perustetaan 1.1.2012 alkaen. Palkkaus KVTES:n mukainen. Palkkatasoa korottavat psykoterapiakoulutukset ja niiden mukaiset psykoterapeutin pätevydet.

Ennen toiminnan aloittamista ja virkojen perustamista Pielaveden, Tervon ja Vesannon kunnilta odotetaan myönteistä päätöstä yhteiseen perheneuvola toimintaan osallistumisesta. Kunnille lähetetään tieto tästä päätöksestä.

Esitys hyväksyttiin

(Keiteleen kunta, vaikuttaminen, sosiaalilautakunnan pöytäkirjat 2011)

Kunnanhallitus 15.8.2011 § 100 kunnanhallitus esittää valtuustolle, että Keiteleen kunta

1. Aloittaa perheneuvolatoiminnan 1.1.2012 sosiaalilautakunnan esittämän toimintasuunnitelman mukaisesti
2. Perustaa psykologin viran (sos 64) 1.1.2012 alkaen. Viran pätevyysvaatimuksena on sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimusten mukainen sosiaalityöntekijän pätevyys (L272/2005)

Toiminnan aloittaminen edellyttää Pielaveden, Tervon ja Vesannon kuntien myöntämää päätöstä yhteisestä perheneuvolatoiminnasta. Samalla kunnanhallitus myöntää sosiaalilautakunnalle luvan täyttää psykologin ja sosiaalityöntekijän virat, mikäli valtuusto hyväksyy em. virkojen perustamisen.

Päätös: Keskustelun aikana esitettiin (kunnanhallituksen jäsen), että sosiaalityöntekijän viran pätevyysvaatimuksena määriteltäisiin sosiaalityöntekijän viran pätevyysvaatimukseksi lisäksi soveltuva erikoistumiskoulutus. Esitystä ei kannatettu.

Kunnanhallitus hyväksyi esittelijän esityksen.

Asiasta jätettiin eriävä mielipide: ”Sosiaalityöntekijän pätevyysvaatimukset tulisi määrittää kelpoisuutena sosiaalihuollon erityistekijän tehtäviin, jolloin vaatimuksena on tehtävä edellyttämä peruskoulutus ja sen lisäksi suoritettu soveltuva erikoistumiskoulutus tai jatkotutkinto (L272/2005§9). Valtioneuvoston sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksena on sosiaalityöntekijän pätevyyden lisäksi vähintään lukuvuoden pituinen ennaltaehkäisevään työhön sekä lasten ja perheiden kohtaamiseen valmiuksia antava erikoistumiskoulutus (A 608/2005 2§2 kohta sekä Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset valtio-, kunta- ja yksityis- sektorille. STM:n julkaisu 2007:18)

(Keiteleen kunta, vaikuttaminen, kunnanhallituksen pöytäkirja 2011)

29.8.2011 Kunnanvaltuusto § 37

Kasvatus- ja perheneuvolapalvelut tulee järjestää ns. matalan kynnyksen palveluina jolloin lähetettä asiakkaita ei tule edellyttää. Lääketieteellisen osaamisen hankinta ja sen vaikutukset kustannuksiin puuttuvat. Ne tulee selvittää ennen päätöksentekoa.

Koulukuraattoritoiminta on lastensuojelulain ja siltä osin sosiaalihuoltolain mukaista toimintaa Kasvatus- ja perheneuvolan psykologin suunnitellaan toimintamallin mu-

kaan hoitavan ainakin osittain koulupsykologin palvelut. Tällöin luontevaa ja selvää olisi, että sama taho hallinnoisi myös koulukuraattorin toimintaa.

Kysterin tehtäväkuvan laajentamispäätöksessä Keiteleen kunnan sosiaalihuollon tehtävät lukuun ottamatta lasten päivähoitoa ja siihen liittyviä taloudellisia tukia siirretään Kysterille. Ei mielestäni ole perusteltua lähteä siirtämään lain mukaisia tehtäviä muille hallintokunnille.

Esitys hyväksyttiin yksimielisesti. 31.8.2011 § 54 Sivistyslautakunta merkitsee tietoon saatetuksi sosiaalilautakunnan 21.6.2011 § 53 /Nilakan kuntien kasvatus- ja perheneuvolan perustaminen ja psykologin ja sosiaalityöntekijän virkojen perustaminen. 26.10.2011 § 61 Sivistyslautakunta merkitsee tietoonsa saatetuksi Keiteleen valtuuston päätöksen. (Keiteleen kunta, vaikuttaminen, valtuuston pöytäkirja 2011)

Pielaveden kunta viralliset pöytäkirjaotteet perheneuvola kuntapäätöksessä

24.8.2011 § 77 Perusturvalautakunta, päättää jättää asian pöydälle ja pyytää kustannuksista yksilöidyn erittelyn.

(Pielaveden kunta, päätöksenteko, esityslistat ja pöytäkirjat)

20.9.2011 § 83 Koulutuslautakunta

Lastensuojelulain 9 §:n mukaan kunnan tulee järjestää koulupsykologi- ja koulukuraattoripalveluita, jotka antavat kunnan perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitettunesi-, perus- ja lisäopetuksen sekä valmistavan opetuksen oppilaille riittävän tuen ja ohjauksen koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi.

Nilakan kuntien (Keitele, Pielavesi, Tervo ja Vesanto) välillä on neuvoteltu yhteisen perheneuvolan perustamista sosiaalitoimeen sekä koulukuraattorin toimen perustamisesta sivistystoimeen. Neuvotteluissa on korostunut kuraattorin läheinen yhteistyö perheneuvolan kanssa, vaikka kuraattori kuuluukin eri hallinnonalaan kuin perheneuvola.

Keiteleen kunnanvaltuusto on 29.8.2011 § 38 hyväksynyt koulukuraattorin toimen perustamisen 1.1.2012 alkaen mikäli Nilakan alueen muut kunnat (Pielavesi, Tervo ja Vesanto) osallistuvat toimintaan. Toimen kelpoisuusehtona on soveltuva AMK-tutkinto tai ylempi korkeakoulututkinto.

Pielaveden kunnan osuus koulukuraattorin kustannuksista ovat 26 828 euroa/vuosi. Kuraattorin läsnäolopäivät olisivat 2,5.

Koulutuslautakunta esittää kunnanhallitukselle, että Pielaveden kunnan koulutoimi ostaa koulukuraattorin palveluja 2,5 päivää/viikko yhteensä 26 282 euroa Keiteleen kunnalta ajalle 1.1. – 31.12.2012 jona aikana selvitetään kuraattorin tarve.

Päätös: Hyväksyttiin. (Pielaveden kunta, päätöksenteko, esityslistat ja pöytäkirjat 2011)

Tarkennetut kustannus jakoperusteet (viittaus Taulukko 1, Keiteleen kunta)

	Keitele	Pielavesi	Vesanto	Tervo	yht.
Asukasmäärä	2548	5077	2419	1700	11744
%	21,7	43,2	20,6	14,5	100
€/v	34692,8	69126,9	32936,4	23146,7	159903
0-18v määrät	425	1003	390	190	2008
%	21,2	50,0	19,4	9,5	100
€/v	33843,9	79871,7	31056,8	15130,2	159903
Läsnäolopäivät	1	1	1	1	4
%	25,0	25,0	25,0	25,0	100
€/v	39975,7	39975,7	39975,7	39975,7	159903

Keskiarvo 36170,8 62991,4 34656,3 26084,2

Seuraavana vuonna laskelmaan mukaan otetaan käyntimäärät ja asiakasmäärät

Kustannusarvio, lisäys matka-kustannukset (Taulukko 7)

TAULUKKO 7 Matka kustannukset (Keiteleen kunta)

Kunta	km/ vko	Km/ vuosi	€/vuosi
Keitele	0	0	0
Vesanto	70	3360	1545,6
Tervo	80	3840	1766,4
Pielavesi	60	2880	1324,8
4 päivää yht	210	10080	4636,8
5. päivä keskiarvo-	52,5	2520	1159,2
Yhteensä	262,5	12600	5796

Kokonaiskustannusarvio johon on lisätty hallinnolliset kulut, atk ja talouspalvelut.

TAULUKKO 8 Kokonaiskustannukset (Keiteleen kunta)

	Kuraattori	Pene psyg	Pene sos	Yht
Palkka + sivukulut	40950	50830	45890	137670
				0
Kalusto	500	500	500	1500
Koulutus	350	350	350	1050
Viranhoitomatkat (4 päivää)	1932	1932	1932	5796
Viranhoitomatkat " hälytykset" (5. päivä)				
Tarvikkeet	200	200	200	600
Vuokrat (leasing)	300	300	300	900
Virkamatkat	450	450	450	1350
				0
				0
Hallinto				0
Talouspalvelut, atk ja keskus	1772	1772	1772	5315,8
Sosiaalitoimen hallinto		1563	1563	3126,5
Sivistystoimen hallinto	2096			2096,4
				0
Kiinteistö (5. päivä)	166	166	166	498
				0
				0
yhteensä	48716,4	58063,2	53123,2	159902,7
Lisäksi 2012 siirtymäajan os- topalvelut				
yhteensä 2012	48716,4	58063,2	53123,2	159902,7
5. päivä				31980,53
Talouspalvelut atk ja keskus				255157
Sosiaalitoimen hallinto				117242
Sivistystoimen hallinto				94340

21.9.2011 § 87 Perusturvalautakunta:

Edellisessä kokouksessa esillä olleessa taulukossa on tuotu esiin vaihtoehtoja kustannusjaon perusteiksi.

Perheneuvolan kokonaiskustannuksiksi on arvioitu kaikkien kuntien osalta noin 160 000 euroa, mikä pitää sisällään sosiaalityöntekijän, koulukuraattorin ja koulupsykologin palkkauksen, sekä muita toiminnan myötä tulevia kustannuksia.

Kokonaiskustannusten jakamisesta eri kuntien kesken ei ole vielä sovittu. Mikäli kustannustenjaossa käytettäisiin Keiteleen esittämän taulukon kolmen eri jakoperusteen keskiarvoa, niin Pielaveden osalta vuosikustannukset olisivat noin 63 000 euroa. Pielaveden osuudeksi tulevista kustannuksista noin kolmasosa tulisi sivistysosaston maksettavaksi, ja loput 2/3 perusturvaosaston maksettavaksi. Täten perusturvaosastolle tulisi kustannuksia jatkossa noin 40 000 euroa, mikä vastaa kutakuinkin nykyisen ostopalvelun aiheuttamia kustannuksia.

Kustannukset tulisi jakaa mahdollisimman tarkkaan aiheuttamisperusteella. Tämä puoltaisi kustannustenjakoa esimerkiksi asiakasmäärien ja käyntimäärien mukaan, mitä kustannustaulukon alareunassa on esitettykin. Kustannukset joudutaan jakamaan muilla tavoin ennen kuin tarkkoja käynti- ja asiakasmääriä saadaan selville. Tasapuolinen ja eri kuntien saaman palvelun huomioon ottava tapa olisi jakaa kustannukset esimerkiksi siten, että puolet jaettaisiin kuntien alle 18-vuotiaiden asukkaiden perusteella ja puolet työntekijöiden läsnäolopäivien perusteella. Tällöin Pielaveden osuus 160 000 euron kokonaiskustannuksista olisi noin 60 000 euroa.

Ehdotus: Perusturvalautakunta päättää esittää osaltaan kunnanhallitukselle, että se hyväksyy Keiteleen kunnan ehdotuksen yhteisen perheneuvolan perustamisesta. Lisäksi lautakunta esittää, että kustannukset jaettaisiin ensimmäisenä vuonna joko Keiteleen esittämällä tavalla käyttäen kolmen eri kriteerin keskiarvoa tai siten, että kokonaisväestöstä ei oteta huomioon. Vuodesta 2013 lukien kustannukset tulisi pyrkiä jakamaan mahdollisimman hyvin aiheuttamisperusteella siten, että kokonaiskustannuksista puolet jaettaisiin henkilöstön täysien läsnäolopäivien mukaisesti ja puolet nuorten lukumäärän, tai mikäli mahdollista, toteutuneiden asiakaskäyntien mukaan.

Päätös Hyväksyttiin.

(Pielaveden kunta, päätöksenteko, esityslista ja pöytäkirja 2011)

10.10.2011 § 283 Kunnanhallitus esittää valtuustolle, että se hyväksyy Nilakan kuntien (Keitele, Pielavesi, Tervo ja Vesanto) yhteisen kasvatus- ja perheneuvolan perustamisen 1.1.2012 alkaen.

7.11.2011 § 76 ja 77 Kunnanvaltuusto: esitys hyväksyttiin. 29.8.2011 § 38 koulukuraattorin toimen perustaminen (Pielaveden kunta, päätöksenteko, esityslistat ja pöytäkirjat 2011)

Perheneuvola kuntapäätöksessä Tervo ja Vesanto 2011(Taulukko10)

TAULUKKO 10

Tervo	Vesanto
Sosiaalilautakunta 7.6.2011 § 41	Perusturvalautakunta 9.6.2011§36
Kunnanhallitus 5.9.2011§129	Kunnanhallitus 15.8.2011 § 124
Kunnanvaltuusto 19.9.2011 § 43	Kunnanvaltuusto5.9.2011 § 156

Tervon kunta: viralliset pöytäkirjaotteet perheneuvola kuntapäätöksessä

Sosiaalilautakunta 7.6.2011 § 41

Tervon sosiaalilautakunta on ostanut perheneuvolapalvelut Psykologian TietoTaito Oy:ltä vuodesta 2005 alkaen. Palveluihin on sisältynyt asiakastyötä, asiakasneuvotteluihin osallistumista, konsultaatiota, työnohjausta sekä lausunointia. Lisäksi palveluihin on kuulunut säännöllisesti 2 viikoittaista suoritettua mittaista puhelinkonsultaatioaikaa. Ostopalvelusopimus Psykologian TietoTaito Oy:n kanssa on voimassa toistaiseksi, ellei jompikumpi osapuoli irtisano sitä kirjallisesti. Sopimuksen irtisanomisaika on kummankin osapuolen osalta 6 kk irtisanomispäivää seuraavan kuukauden alusta lukien. Tervon kunta on suunnitellut perheneuvolapalveluiden järjestämisen yhdessä Nilakan kuntien kanssa. Suunniteltu uusi järjestely alkaa 1.1.2012. Järjestelyn vuoksi ostopalvelusopimus Psykologian TietoTaito Oy:n kanssa tulee irtisanoa.

Tervon sosiaalilautakunta päättää irtisanoa perheneuvolapalveluja koskevan ostopalvelusopimuksen Psykologian TietoTaito Oy:n kanssa 1.1.2012 alkaen. Irtisanominen tapahtuu tällä sosiaalilautakunnan päätöksellä 7.6.2011 ja tiedoksi ilmoitetaan irtisanomisesta toimitetaan tavallisena kirjeenä postitse vastaanottajalle. Vastaanottajan katsotaan saaneen asiasta tiedon seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä, jollei muuta näytetä.

Päätös: Päätösehdotuksen mukainen
(Tervon kunta, pöytäkirjat 2011)

5.9.2011 § 129 kunnanhallitus

Kunnanjohtajan päätösesitys:

1. Kunnanhallitus esittää kunnanvaltuustolle, että Tervon kunta suhtautuu myönteisesti Nilakan kuntien (Keitele, Pielavesi, Tervo ja Vesanto) yhteisen kasvat-
tus- ja perheneuvolan perustamiseen sekä psykologin ja sosiaalityöntekijän virkojen
perustamiseen perheneuvolaan 1.1.2012 alkaen.
2. Kunnanhallitus esittää kunnanvaltuustolle, että Tervon kunta suhtautuu
myönteisesti Nilakan kuntien (Keitele, Pielavesi, Tervo ja Vesanto) yhteisen kouluku-
raattoritoiminnan käynnistämiseen ja koulukuraattorin toimen perustamiseen
1.1.2012 alkaen. Kustannusten jaossa tulisi päästä mahdollisimman oikeudenmukai-
seen ratkaisuun.

Päätös. esityksen mukainen (Tervon kunta, pöytäkirjat 2011)

19.9.2011 Kunnanvaltuusto § 43

Oheisaineistona nro 3 on Keiteleen kunnanhallituksen tekemä päätös 15.8.2011 §100
”Nilakan kuntien (Keitele, Pielavesi, Tervo, Vesanto) kasvat- ja perheneuvolan pe-
rustaminen ja psykologin ja sosiaalityöntekijänvirkojen perustaminen perheneuvo-
laan. Oheisaineistona nro 4 Keiteleen kunnanhallituksen tekemä päätös 15.8.2011
§101 ”Koulukuraattorin toimen perustaminen”.

Kunnanhallituksen esityksen mukainen

(Tervon kunta, pöytäkirjat 2011)

Vesannon kunta: viralliset pöytäkirjaotteet perheneuvola kuntapäätöksessä

Perusturvalautakunta 9.6.2011

Vesannon perusturvalautakunta päättää irtisanoa perheneuvolapalveluja koskevan
ostosopimuksen Psykologian TietoTaidolta Oy:n kanssa 1.1.2012 alkaen. Irtisanomi-
nen tapahtuu tällä perusturvalautakunnan päätöksellä 9.6.2011 ja tiedoksi ilmoitus irtisa-
nomisesta toimitetaan tavallisena kirjeenä postitse vastaanottajalle.

Vastaanottajan katsotaan saaneen asiasta tiedon seitsemäntenä päivänä kirjeen lä-
hettämistä, jolloin muuta näytetään.

Päätös: Hyväksyttiin

(Vesannon kunta, pöytäkirjat 2011)

Kunnanhallitus 15.8.2011 § 124

Kunnanjohtajan päätösehdotus: Vesannon kunta suhtautuu myönteisesti Nilakan
kuntien (Pielavesi; Keitele, Tervo, Vesanto) yhteisen kasvat- ja perheneuvolan pe-

rustamiseen sekä psykologin ja sosiaalityöntekijän virkojen perustamiseen perheneuvolaan. Kustannusten jaossa tulisi päästä mahdollisimman oikeudenmukaiseen ratkaisuun.

Päätös: Hyväksyttiin

(Vesannon kunta, pöytäkirjat 2011)

Kunnanhallitus 5.9.2011 § 156

Kunnanjohtajan päätösehdotus: Kunnanhallitus esittää valtuustolle, että se hyväksyy Keiteleen kunnanvaltuuston esitykset perheneuvola- ja koulukuraattoritoiminnan aloittamisesta ja psykologin ja sosiaalityöntekijän virkojen sekä koulukuraattorin toimen perustaminen.

Päätös: Hyväksyttiin

(Vesannon kunta, pöytäkirjat 2011)

Kunnanvaltuusto 12.9.2011 § 49

Kunnanvaltuusto hyväksyi yksimielisesti kunnanhallituksen esityksen.

(Vesannon kunta, pöytäkirjat 2011))

Perheneuvolan kuntapäätös prosessissa tutkija oli mukana Tervon kunnan päätöksen teko prosessissa. Sosiaalilautakunta esittää kunnanhallitukselle yhteisen perheneuvolan perustamista Nilakan alueelle. Tutkija toimi sosiaalilautakunnan puheenjohtajana. Kunnanhallitus päättää esittää kunnanvaltuustolle perheneuvolatoiminnan siirtämistä Nilakan alueen omaksi toiminnaksi. Tutkija on kunnanhallituksen jäsen. Kunnanvaltuusto hyväksyy perheneuvolatoiminnan aloittamisen Nilakan kuntien yhteisenä toimintana. Tutkija on kunnanvaltuuston jäsen.

11.10.2011 Kyster-valmisteluryhmän kokoontumisessa todettiin että valtuustopäätökset on tehty Keitele, Tervo ja Vesanto. Pielaveden päätöstä odotellaan saapuvaksi marraskuun alkupuolella.

Talousarvio laadinta on käynnissä vuodelle 2012 perheneuvolan osalta. Kustannuksiksi on arvioitu noin 111 000 euroa. Lähdetään liikkeelle neljän kunnan jaolla eli 27 700 euroa tasakustannuksin ja lopullinen käytön mukaan.

Raportointia saadaan kesäkuussa 2012. Pielavedelle resursoidaan palveluita tarvittaessa enemmän, käytön mukaan.

”Nämä kustannuksethan meitä kiinnostaa, ennen kaikkea tasapuolisuus, harkitaan ensimmäisen raportin perusteella kuinka onnistuneesti ne on jakautunut. Varmaankin tähän pureudutaan vielä”

Keiteleen kunta ilmoitti haettavaksi 1.1.2012 alkaen toistaiseksi koulukuraattorin toimen (vakanssi siv 60), psykologin ja sosiaalityöntekijän virat (vakanssi sos 64 ja 65). Hakuaika päättyy 5.12.2011 klo 12.00. Hakuilmoitukset ovat nähtävillä kunnan virallisten kuulutusten ilmoitustaululla ja Keiteleen kunnan sekä työ- ja elinkeinotoimiston internet-sivuilla 15.11 - 5.12.2011. Ilmoitus julkaistiin Savon Sanomat ja Keski-Suomalainen - lehdissä 20.11.2011.

Koulukuraattorin toimeen hakijoita oli yhteensä 15. Yksi hakemus saapui myöhässä. Haastatteluun kutsuttiin seitsemän henkilöä. Haastatteluryhmään oli edustus kaikista Nilakan alueen kunnista.

Keiteleen sivistyslautakunta teki yksimielisen päätöksen perusteluineen valinnasta 15.12.2011 § 68. Työsuhteessa noudatetaan neljän kuukauden koeaikaa.

Keiteleen sosiaalilautakunta käsitteli 20.12.2011 § 86 Perheneuvolan psykologin ja sosiaalityöntekijän virkojen hakuaikojen jatkamista. Hakuaikaa jatketaan 10.1.2012 saakka. 21.2.2012 Keiteleen sosiaalilautakunta käsitteli psykologin viran täyttämistä. Hakuaikaan mennessä hakemuksia oli tullut kaksi. Haastattelut suorittivat Keiteleen ja Pielaveden perusturvajohtajat sekä Keiteleen sosiaalilautakunnan edustaja. Sosiaalilautakunnan päätöksellä § 17 Psykologin virka valinta suoritettiin.

Sosiaalityöntekijän virkaan oli hakijoita kuusi. Haastatteluun kutsuttiin kaksi hakijaa. Sosiaalilautakunnan 21.2.2012 § 18 päätöksellä sosiaalityöntekijän virka valinta suoritettiin. Virassa noudatetaan kuuden kuukauden koe aikaa.

Kunnat allekirjoittivat perheneuvola sopimukset Keitele 17.4.2012, Pielavesi 18.4.2012, Tervo 19.4.2012 ja Vesanto 24.4.2012.

(liite 2)

7. TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Hirsijärven mukaan kaikkiin tutkimuksiin liittyy eettisiä ratkaisuja. Eettisiä kysymyksiä tulee eteen tutkimuksen joka vaiheessa. Tässä tutkimuksessa tutkimuskohdetta ei käsitellä yksilötasolla, vaan kohteena on asia, joten vaarana ei ole, että luottamuk-

sellisia asiatietoja pääsisi väärin kohteisiin. Tutkimuksen eettisenä ratkaisujen tavoitteena on kunnioittaminen, tasa-arvoinen vuorovaikutus ja päätöksenteko.

Tarve perheneuvolatoiminnan muuttamiseen neljän kunnan omaksi toiminnaksi nousi virkamiesten taholta. Tutkijan oma kiinnostus ei yksin johtanut tämän tutkimuksen toteuttamiseen. Moniammatillinen ryhmätyö takasi sen, että toteutuksessa hyödynnettiin asiantuntemusta ja sosiaalityötä ohjaavia lakeja. Tutkimukselle ei haettu tutkimuslupaa. Tutkimuksessa käytettyyn Keiteleen kunnan tekemiin materiaaleihin tutkijalla oli suullinen lupa Keiteleen kunnanjohtajalta ja sosiaalijohtajalta.

Uskottavuutta lisäsi se, mitä valmisteluryhmän jäsenet kertoivat tutkittavasta ilmiöstä. Tutkija pyrki kuulemaan valmisteluryhmän kommentit ja vältti oman näkökulmansa ohjaavaa roolia. Tutkija osallistui ryhmän toimintaan. Tutkimuksen muistiot tallennettiin ja lisäksi luotettavuuden varmistamiseksi tutkimuksen tutkija piti omaa muistiota. Tervon kunnan sosiaalilautakunnan-kunnanhallituksen ja kunnanvaltuuston kokouksissa tutkija ei käyttänyt puheenvuoroja.

Luotettavuutta heikensi toimintatutkimuksen tekeminen jälkikäteen vuoden 2012 aikana. Valmisteluryhmän kokoukset eivät olleet virallisia kokouksia eikä niistä laadittu virallisia asiakirjoja. Kokoontumisista laadittiin vapaamuotoisia muistioita. Tutkija tallensi jokaisen kokoontumisen muistion. Sosiaali- ja perusturvajohtajien kokoontumisista ei laadittu muistiinpanoja.

Tutkija oli tässä toimintatutkimuksessa osa valmisteluryhmää. Hän osallistui kaikkiin kokoontumisiin valmistelu- ja Kyster-Palvelualueuuvotteluryhmässä ja oli lisäksi kuntapäättäjänä Tervon kunnassa perusturvalautakunnassa, kunnanhallituksessa ja kunnanvaltuustossa. Tutkija osallistui valmistelu- ja Kyster-Palvelualueueryhmän kokouksiin omalla vapaa-ajallaan ja eikä saanut kokouspalkkioita ko. ryhmien kokoontumisista. Tervon kunnan asiapäätöskokouksista tutkija sai normaalin kokouspalkkion. Tutkimuksessa käytettävät suorat lainaukset eivät paljasta sitä, kuka on kokoontumisessa asian esittänyt.

8. POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Yhteistyö eri kuntapäättäjien ja virkamiesten sekä valmisteluryhmän kesken kehittyi alkutilanteesta perheneuvolan siirtymiseen kuntien yhteiseksi toiminnaksi. Kuntayhteistyön kehittyminen oli muutoksen mahdollistava tekijä valmisteluryhmässä. Merkittävämmiksi muodostui käytännön toiminnan kehittämisen haasteellisuus kuntapäätöksessä.

Luottamussuhde valmisteluryhmän jäsenten kesken syntyi tutkimuksen edetessä. Hyvän yhteistyön rakentumista auttoi se, että kaikki valmisteluryhmän jäsenet olivat mukana valmistelemassa perusterveydenhuoltoa kuntiin, mikä edellytti avointa kommunikaatiota. Todettiin, että yhteistyön kehittäminen kuntien välillä on tulevaisuudessa välttämätöntä ja haasteellista. Aito halu kehittää yhteistyötä ja toimintaa tulevaisuudessa vaatii sitoutumista ja luottamusta.

Tähän toimintatutkimukseen osallistuneet kokivat loppuvaiheessa toimintailmapiirin muuttuneen niin, että tulevaisuudessakin on rohkeutta tehdä yhteistyötä yli kuntarajojen.

Tutkijan tausta ja kokemus vaikuttavat tutkimuksen muotoutumiseen. Tutkija oli osa yhteisöä, jossa kehittämistoiminnan muutosprosessi kuntapäätöksessä toteutettiin. Tutkijan esiymmärrys tutkittavaa aihe aluetta kohtaan syntyi perheneuvola käsittelevään kirjallisuuteen ja tutkimuksiin perehtymisen kautta. Tutkija pyrki ottamaan toiminnassaan ja vuorovaikutuksessa huomioon valmisteluryhmän näkökulmat ennakkoluulottomasti. Tutkija on koko toimintatutkimuksen ajan ollut avoin vastaantuleville asioille. Tutkijan rooli oli kaksinainen; toisaalta hän toimi koko ajan valmisteluryhmän jäsenenä ja samalla kuntapäättäjänä. Rooliin sisältyivät tietynlaiset velvoitteet ja vastuut, toisaalta hän oli myös tutkija. Valmisteluryhmässä hän oli koko ajan yksi ryhmän jäsen. Tutkija osallistui keskusteluihin ja vastasi perheneuvolan alkukartoituksesta. Tutkija ei tuntenut kaikkia valmistelu- ja Kyster-palvelualueuuvotteluryhmän jäseniä. Tutkija tunsikin oman kuntansa kuntapäättäjät. Tämä ei kuitenkaan tutkijan mielestä vaikuttanut tutkimuksen luotettavuuteen.

Tutkija on osaltaan auttanut kuntapäättäjiä näkemään vanhat asiat uudessa valossa. Hän pyrki säilyttämään mahdollisimman tasavertaisen vuorovaikutuksen valmisteluryhmässä ja kuntapäätöksessä. Tutkija on tietoisesti välttänyt perinteistä tutkimustehtävää ja tulkintaa tutkimusprosessin edetessä.

Toimintatutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa tutkittavasta aiheesta ja valaista tutkimuskohdetta eri näkökulmista. Tämä toimintatutkimus toteutettiin valmisteluryhmässä vuosina 2010 -2011. Valmisteluryhmä soveltui toimintaympäristöksi hyvin, sillä siihen kuului asiantuntijoita ja kuntapäätäjää. Lisäksi siihen liittyivät kuntapäätökset toiminnan aloittamisesta. Perheneuvolatoiminnasta saatiin monipuolinen kuva perusturvajohtajien hanketyöryhmältä tutkimusta varten. Tutkimuksen edetessä valmisteluryhmän jäseniksi liittyivät Keiteleen ja Tervon perusturvajohtajat. Lisäarvoa tutkimukselle toi kustannusten selvittely virkamiestyönä, joka toi arvokasta lisätietoa tutkittavasta kohteesta.

Toimintatutkimus soveltui tähän opinnäytetyöhön, sillä perheneuvolan tutkimusprosessi eteni limittäin muodostaen kokonaisuuden. Kehityksen alkuvaiheessa tavoitteena oli perusterveydenhuollon toiminnan integrointi kuntien välillä. Alussa kuitenkin todettiin, että yhteistyötä voitaisiin laajentaa myös sosiaalipalveluihin. Tästä syystä tässä opinnäytetyössä päätettiin keskittyä perheneuvolatoiminnan muuttamiseen kuntien omaksi toiminnaksi.

Toimintatutkimuksen haittana oli se, että toiminnan muuttaminen vei paljon aikaa ja oli kaiken kaikkiaan raskas prosessi. Samaan aikaan oli menossa perusterveydenhuollon siirtyminen Kysterin tuottamaksi toiminnaksi, mikä tuntui ajoittain liian suurelta haasteelta.

Uskottavuutta lisäsi se, mitä valmisteluryhmän jäsenet kertoivat tutkittavasta ilmiöstä. Tutkija pyrki kuulemaan valmisteluryhmän kommentit ja vältti oman näkökulmansa ohjaavaa roolia. Tutkimuksen muistiot tallennettiin ja lisäksi tutkija piti omaa muistiota luotettavuuden varmistamiseksi.

Luotettavuutta heikensi toimintatutkimuksen tekeminen jälkikäteen vuoden 2012 aikana. Valmisteluryhmän kokoukset eivät olleet virallisia kokouksia eikä niistä laadittu virallisia asiakirjoja. Kokoontumisista laadittiin vapaamuotoisia muistioita. Tutkija tallensi jokaisen kokoontumisen muistion.

Toimintatutkimuksen tulokset eivät ole suoraan yleistettävissä eivätkä toistettavissa. Tämän tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää tulevaisuudessa kehitettäessä yhteistyötä kuntien välillä. Tutkimusprosessin kuvaus on pyritty tekemään yksityiskohdaisesti, jotta lukijan on mahdollista yleistää kuntapäätöksiä. Tutkimusprosessi on kuvattu niin, että lukija pystyy mahdollisimman selkeästi muodostamaan kuvan perheneuvolatoiminnan muuttumisesta kuntien omaksi toiminnaksi.

Selkeyttä heikentää kehittämistehtävässä ryhmien nimikkeistö ja esimerkiksi Tervon sosiaalilautakunnan muuttuminen vuoden 2011 alussa perusturvalautakunnaksi.

Tutkimusongelmat ovat muotoutuneet tutkimuksen aikana ja niitä on tarkasteltu yhdessä valmisteluryhmässä. Keskeiseksi nousi kustannusten jakoperuste kuntien välillä sekä perheneuvolahenkilöstön pätevyysvaatimukset.

Toimintatutkimukseen kuului kolme interventiota, valmisteluryhmä, Kyster-Palvelualueuuvotteluryhmä ja kuntien päätöksenteko.

Ensimmäinen oli valmisteluryhmän vuorovaikutuksellinen prosessi, lisääntyvä näkökulmien ymmärtäminen ja perheneuvolatoiminnan muuttaminen omaksi toiminnaksi. Tavoitteena oli lisäksi käynnistää kehittämistarpeiden arviointi neljän kunnan alueella.

Toisena oli Kyster-Palvelualueuuvotteluryhmän rohkeuden lisääminen uusien ratkaisujen tekemiseen yhteistyössä naapurikuntien kanssa.

Kolmantena tavoitteena oli saattaa päätökseen perheneuvolan muuttaminen kuntien omaksi toiminnaksi, joka vaatii kunnanvaltuustojen yhtenäiset päätökset.

Tähän toimintatutkimukseen osallistui sopivankokoinen työryhmä, osa valmisteluryhmän jäsenistä oli mukana kaikissa kokoontumisissa ja osa vain perheneuvola koskeissa kokoontumisissa. Toimintatutkimus antoi mielestäni hyvän kokemuksen kuntien välisestä ryhmäyhteistyöstä. Valmisteluryhmän jäsenet olivat kokonaisuutena tyytyväisiä asioiden esivalmisteluun kuntapäätöksessä.

Esteenä hyvälle yhteistyölle alkuvaiheessa olisi ollut avoimen keskustelun - ja luottamuksen puute. Keskustelun puuttumisen seurauksena edustajat olisivat olleet epäluuloisia toisiaan kohtaan.

Yhteistyön tekemiseen liittyy pelkoja, mutta ryhmäytymisen jälkeen pelot hälvenevät. Kaikkien yhteistyöhön osallistuvien tahojen roolit olivat selkeät, tällä todennäköisesti poistettiin päätökseen liittyviä pelkoja ja väärinkäsityksiä. Epävarmuudesta toiminnan muuttamisessa ei ollut avointa tarkastelua.

Tutkimuksen aikana haasteeksi muodostui kustannusten tasapuolinen jakautuminen eri kuntien kesken. Tutkimuksen aikana havaittiin perusteltu tarve koulukuraattorinpalvelun lisäämiseen. Toiminnan laajeneminen asetti myös haasteita valmisteluryhmälle ja kustannusten hallintaan.

8.1 Yhteenveto päätelmistä

Toimintatutkimuksen alkuvaiheessa valmisteluryhmän roolina oli perusterveydenhuollon integroiminen Nilakan kuntien yhteiseksi palvelualueeksi. Työryhmän rooliin kuului valmistella käytännön toimia organisaatiomuutoksessa. Valmisteluryhmän alkuvaiheessa ilmeni halu laajentaa kuntien välistä yhteistyötä muillekin toimialuille.

Perusturvajohtajat/sosiaalihoitajat toivat valmisteluryhmään aloitteen yhteisestä perheneuvolan perustamisesta kuntien omana toimintana.

Valmisteluryhmä aloitti toimintamuutossuunnitelman perheneuvolan osalta.

Toiminnanmuutoksen edetessä asiaa valmisteltiin Kyster- Palvelualueeneuvotteluryhmälle, joka koostui kuntapäättäjistä. Laajemmassa ryhmässä tuli esille kuntapäättäjien enemmistön tahtotila muuttaa ostopalveluna tuotettu palvelu omaksi toiminnaksi kustannus tehokkaasti ja tuotettaisiin lähipalveluna. Päätöksenteossa suhtauduttiin myönteisesti myös laajennettuun malliin, ja jossa perheneuvolatoiminnan lisäksi kuntiin tulisi koulukuraattorin palvelut.

Muutosprosessin suurimmaksi haasteeksi koettiin kustannusten tasapuolinen jakautuminen ja palveluiden saatavuus varmistaminen jokaiseen kuntaan. Kustannuksista päästiin yhteisymmärrykseen kuntapäätöksissä. Hieman epäilystä herätti ammattihenkilöiden saatavuus ja heidän sitoutumisensa neljän kunnan alueelle.

Yhteistyö koettiin koko prosessin ajan avoimeksi ja toimivaksi. Yhteistyö ilmeni toiminnassa roolien selkeytenä, suunnitelmallisena yhteistoimintana ja avoimena keskusteluna eri tahojen kanssa. Positiivinen ilmapiiri ilmeni muutosmyönteisyytenä. Uusia asioita kokeiltiin, ja muutokset näkyivät yhteisötasolla.

Muotoutumisen vaiheessa tiedonpuute näkyi kustannusten osalta. Tiedonpuute tulevista kustannuksista ja toiminnan luonteesta kuvasivat muotoutumisen vaihetta. Loppuvaiheessa yhteistyön tiiviys näkyi valmisteluryhmään osallistuneiden halukkuutena viedä hanketta eteenpäin.

Yhteistyö valmisteluryhmän ja Kyster-palvelualueeneuvotteluryhmän välillä näkyi toiminnantason muutoksena.

Toimintatutkimuksen loppuvaiheessa perheneuvolatoiminnasta päättäminen siirtyi kuntapäättäjille. Asiaa valmistelivat sosiaali- ja perusturvalautakunnat jotka esittivät kunnanhallituksille perheneuvolan perustamista.

Kunnanhallitukset esittivät perheneuvolan muuttamista omaksi toiminnaksi kunnantaluustoille. Päätökset hyväksyttiin.

Hallinnoivaksi kunnaksi valittiin Keiteleen kunta. Virat laitettiin auki syksyllä 2011.

Toiminta aloitettiin vuoden 2012 alkupuolella.

Tulevaisuudessa voitaisiin yhdistää kuntien mielenterveyspalvelut sekä perheneuvola yhteiseksi Psykkisen hyvinvoinnin yksiköksi.

Paras-laki asettaa kuntien väliselle yhteistyölle haasteita tulevaisuudessa. Kuntayhteistyössä voidaan kehittää uusia yhteistyömalleja, joista voidaan kehittää uusia menetelmiä yhteistyöhön ja yhteistyötaitoihin.

8.2 Jatkotutkimushaasteita

Tutkimuksessa tarkasteltiin yhdenlaista mallia viedä kuntapäätökseen toiminnan muutosta. Tutkimusta voitaisiin jatkaa selvittämällä perheneuvolatoimintaa ja sen kehittymistä. Lisäksi jatkossa voisi tutkia, ovatko kustannusten jako perusteet oikeudenmukaisia kuntien välillä.

Jatkossa voisi kehittää pienten kuntien välistä yhteistyötä laajemminkin, esimerkiksi sivistys- ja kulttuuripuolelle. Näin saataisiin tietoa yhteistyötä edistävästä tekijöistä ja voitaisiin edelleen kehittää yhteistyötä yli kuntarajojen.

Jos haluat nopeasti, kulje yksin.

Jos haluat päästä pitkälle, kulje yhdessä toisten kanssa

”Afrikkalainen sananlasku”

Kiitos Riitta hyvin valmistellusta virkamiestyöstä, ilman sinun ammattitaitoasi perheneuvolaa ei olisi syntynyt.

LÄHTEET

Aarnio,P. & Vuorinen,R. 1985. Vuorovaikutus ja yhteistyö. Ryhmätyöopetus. Jyväskylä: SKSK-Kustannus Oy

Aronkytä, T. 2010. Terveysthuoltojärjestelmien kehityssuunnat Euroopassa. Ruotsi, Norja, Tanska, Alankomaat, Saksa ja Iso-Britannia [verkkajulkaisu]. Sitran selvityksiä 16. Helsinki. [viitattu 18.2.2012]. Saatavissa:<http://www.sitra.fi/julkaisut/Selvityksiä-sarja/Selvityksiä%2016.pdf>

Erkinheikki,A. & Heinonen,T. 1990. Kasvatus- ja perheneuvolan asiakkaina olleiden vanhempien kokemuksia saamastaan perheneuvolapalveluista. Kuopion Yliopisto

Hallituksen esitykset: HE 268/2010 .[viitattu 19.12.2012].
Saatavissa:www.finlex.fi > Finlex > Hallituksen esitykset > 2010.

Heikkinen,H. 2001. Toimintatutkimus, tarinat ja opettajaksi tulemisen taito. Narratiivisen identiteettityön kehittäminen opettajankoulutuksessa toimintatutkimuksen avulla. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä and ER-Paino Ky, Lievestuore.

Heikkinen,L.T.,Rovio,E. & Syrjälä,L (toim) 2008. 3 painos Toiminnasta tietoon Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki:Hansaprint Direct Oy

Huhta, M. 2011. Ryhmäytyminen Liiketalouden koulutusohjelman Tradenomi opinäytetyö. Yritystoiminnan suuntautumisvaihtoehto. Tornio ammattikorkeakoulu

Hermanson, E. 2007. Lapsiperheen oma kirja Terveys syntymästä kouluikään Duodecim Gummeruksen. Helsinki:Kirjapaino Oy

Heikkinen,H. 2001. Toimintatutkimus, tarinat ja opettajaksi tulemisen taito. Narratiivisen identiteettityön kehittäminen opettajankoulutuksessa toimintatutkimuksen avulla. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: University Printing House, Jyväskylä and ER-Paino Ky, Lievestuore

Hirsijärvi,S.,Remes,P.&Sajavaara,P.,2004 Tutki ja Kirjoita. 5 painos. Jyväskylä: Kirjayhtymä

Isoherranen,K. 2004. Moniammatillinen yhteistyö. Helsinki:WSOY

Isoherranen,K.,Rekola,L. & Nurminen,R. 2008. Enemmän yhdessä - moniammatillinen yhteistyö. Helsinki:WSOY

Johansson,P.2008. Perusterveydenhuollon kehityslinjoja Pohjoismaissa. Lääkärilehti terveydenhuoltoartikkeli

Jylhäsaari,J. 2009. Johtamisen muutos kuntien perusterveydenhuollon organisaatiossa. Tietoista uudistamista vai realiteetteihin sopeutumista. Vaasan Yliopisto Hallintotieteiden tiedekunta

Kallunki.H.2008 Muutos ja johtaminen organisaatiossa. Tapausesimerkkinä Kuusamon kaupungin perusturvan toimiala. Lapin yliopisto. [Viitattu 4.3.2011]. Hallintotiede Pro gradu-työ 2008. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201011291068>

Kasvatus ja perheneuvonta [verkkajulkaisu]. Saatavissa: www.vantaa.fi/.../prime.../33161_Kasvatus- ja_perheneuvonta.doc[viitattu 15.5.2012]

Kasvatus- ja perheneuvonta - Kasvun kumppanit - THL [verkkajulkaisu]. Saatavissa: www.thl.fi/fi_FI/web/...fi/.../perheita/kasvatus_ ja_perheneuvonta [viitattu 15.5.2012]

Koivuranta,A.,Koskinen,J.,Toivanen,T.,Taatila,T. & Linkova,T.2010. artikkeli Ruotsin sosiaali-TAMKKJ10YAMK Saatavissa: www.tamk.fi/~nieess/ruotsin_hallituksen_nakymia.doc [viitattu 18.2.2012]

Kolehmainen,R. & Kähkönen,P.2010. Meidän kirkko mukana perheiden arjessa 2010. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2010:1 Porvoo

Kontio,M. 2010. Moniammatillinen yhteistyö. Julkaisija Tukevahanke Oulun seutu. Oulu:Mainostoimisto Siperia Oy

Kuopila, A.2007. Tilaaaja-tuottaja-toimintapa-Ideasta käytäntöön. Näin me sen teimme: Jyväskylä, Oulu, Raisio ja Rovaniemi. Suomen kuntaliitto Helsinki Saatavissa: www.kunnt.net .[Viitattu 2.10.2012]

Kunnallisoikeuden keskeisiä kohtia. .[Viitattu 16.9.2012].

Saatavissa: www.uta.fi/~jukka.kultalahti/verkkoOpetus/9Kunnallisoikeus.html.

Kuntien tehtävät ja yhteistoiminta. Yhteistoiminta-alueet ja seudut. [Viitattu 2.10.2012]. Saatavissa: www.kunnat.net/fi/palvelualueet/yt-alueet/Sivut/default.aspx

Kuronen, J. & Törmänen, H. 2008. Kainuulaisten lapsiperheiden odotukset kasvatus- ja perheneuvolalle. Kajaanin ammattikorkeakoulu opinnäytetyö Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala Hoitotyön koulutusohjelma, terveydenhoitotyö. [Viitattu 21.3.2012]. Saatavissa: <http://publications.theseus.fi/bitstream/.../sth5sajohannakhennat.pdf>

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Finlex Lainsäädäntö [viitattu 23.9.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

*Mielenterveyslaki 14.12.1990/1116. Finlex Lainsäädäntö [viitattu 23.9.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920733>
Laki*

*Perusopetuslaki 21.8.1998/628. Finlex Lainsäädäntö [viitattu 23.9.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920733>
Laki*

*Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710 Finlex Lainsäädäntö [viitattu 23.9.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920733>
Laki*

*Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/1116 Finlex Lainsäädäntö [viitattu 23.9.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920733>
Laki*

Lindroos, K., Meriläinen, L. & Hilasvuori, T. 2002. Oppilaan hyvinvointi ja oppilashuolto. Oppilaan hyvinvointi ja oppilashuolto Opetusministeriö

Linturi, H. NexusDelfix 2004. Toimintatutkimus [viitattu 20.9.2012]. Saatavissa: http://nexusdelfix.fi/sisalto/materiaalit/2_metodit/

Lämsä, A-L. 2009. Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten

syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Akateeminen väitöskirja. Kasvatustieteiden tiedekunta. Oulu: University Press. Acta Universitatis Ouluensis 102. Oulu.

Moniammatillinen yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon haasteena. Vuorovaikutuksellinen näkökulma. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2003

Mäntyranta,T.,Eloheimo,O.,Mattila,J.& Viitala,J(toim.). 2004. Wilskman Korhonen, Idänpää-Heikkilä & Heistaro Terveyspalveluiden suunnittelu. Helsinki:Duodecim

Nikander,P. 2003. Moniammatillinen yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon haasteena. Vuorovaikutuksellinen näkökulma Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2003: 40 279–290 **A r t i k k e l i**

Opinnäytetyöpankki Kajaanin ammattikorkeakoulu [viitattu 3.3.2012]
Saataavissa:<http://193,167,122,14/Opari/onttukiTutk.aspx#periaatteet>

Pekurinen,M.,Eskola,M.,Häkkinen,U.,Johansson,P.,Keskimäki,J.,Kokko,S.,Kärkäinen,J.Widström,E. & Vuorekoski,L. 2011. Sosiaali- ja terveydenhuollon monikanavaisen rahoituksen edut, haitat ja kehittämistarpeet. Raportti 2011/4Helsinki.Unigrafia.

Perusterveydenhuollon ja vanhusten laitoshoidon liikelaitoksen perustaminen, Kysteri-hankkeen loppuraportti 2009. Ohjausrymä

Pirskanen,E. 2011. Sijaisperhe asiakkaana perheneuvolassa Tampereen yliopisto Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö Sosiaalityön erikoistumiskoulutus Lapsi- ja nuorisososiaalityön erikoisala Lisensiaattityö viitattu [10.10.2012].

Puhelinhaastattelu Keiteleen sosiaalijohtaja 15.5.2012

Pääkaupunkiseudun kaupunkiohjelma - Helsinginseutu.fi[verkkajulkaisu]fi. Saataavissa: www.helsinginseutu.fi › Etusivu › Yhteistyöelimet › Hankkeet [viitattu 3.6.2012].

Räisänen,P. & Udd,A-M. 2011. Seudullisen yhteistyön strategia vajaan kuntoisten palveluissa” Verkostoyhteistyötä asiakkaiden hyväksi” opinnäytetyö Savonia - ammattikorkeakoulu

Sosiaalihuolto. 1991. Perheneuvonnan kehittäminen sosiaalihuollossa opasvihko 3/1990. Helsinki: Valtion painatuskeskus

Sosiaaliportti 2009. Lastensuojelun käsikirja Mitä on lastensuojelu Saatavissa: www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelunkasikirja/[Viitattu 16.11.2011].

Sosiaali- ja terveystieteiden strategiat 2015. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2006. Helsinki

Stakes Kasvatus ja perheneuvonta, Perheneuvonnan kehitys. [viitattu 15.5.2012]

Saatavissa: www.stakes.fi > ... > Tilastoja aiheittain > Lapsuus ja perhe

STM& Kuntaliitto 2007. Kunta- ja palvelurakennemuutoksen edellyttämien toimenpanosuunnitelmien valmistelu kunnissa muistio

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2012. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmä Suomessa, järjestäminen Kunnat toteuttavat sosiaali- ja terveystieteiden palvelut [Viitattu 8.9.2012]. Saatavissa: www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/jarjestaminen

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2012. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmä [Viitattu 8.9.2012]. Saatavissa: www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/vastuutahot

Sosiaali- ja terveysministeriö Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset valtio-, kunta ja yksityissektori 2007. [viitattu 8.9.2012].

Saatavissa: www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/julkaisu/1056527

Stakes 2008. Verkkodokumentti. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskusten sivusto. Kasvatus- ja perheneuvonta 2007. Tilastotiedote 26/2008[viitattu 15.5.2012] Saatavissa: <http://www.stakes.fi/tilastot/perheneuvonta>

Suomen evankelis-luterilainen kirkko [viitattu 2.2.2012]. Saatavissa: personal.inet.fi/koti/rossi/evlut.html

Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto ry. historia [verkkójulkaisu]. [viitattu 14.4.2012]. Saatavissa: www.suomenkasper.fi/fi/julkinen/jarjesto/historia/

Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto. 2008. Suosituksia kasvatus- ja perheneuvonnan järjestämiseksi

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos Heinämäki, L. 2011. Yhteistoiminta-alueiden sosiaali- ja terveystieteiden palvelut 2010 Järjestämisen, tuottamisen ja hallinnon RAPORTTI 41 /2011 kysymyksiä uusissa palvelurakenteissa: Tampere [viitattu 4.12.2012]. Saatavilla: www.thl.fi/thl-client/pdfs/882a70d8-8e25-4e4f-b1e3-0e700d774530

THL.2007. Lasten asema ja palvelut 1990-luvun lamasta tähän päivään. [Viitattu 16.12.2012]. Saatavissa: info.stakes.fi/kouluterveys/kysely/lama_lapset.pdf

THL Taskinen,S. 2002. Kasvatus ja perheneuvonta

Tukholma, jossa kaikki voivat kasvaa - stockholm.se
Saatavissa:www.stockholm.se › Suomeksi/På finska › Tukholma-tietoa ja hallinto[viitattu 23.2.2012]

Valtiovarainministeriö 2012. .Kuntauudistus. Valtiovarainministeriön julkaisuja Helmikuu 2012. Helsinki:valtiovarainministeriö [viitattu 8.9.2012]. Saatavissa:www.vm.fi/vm/fi/05_kuntauudistus/index.jps

Valtiovarainministeriö 2012. Elinvoimainen kunta- ja palvelurakenne Kunnallishallinnon rakennetyöryhmän selvitys osa1 selvitysosa 5a/2012. Tampereen Yliopistopainos

Vartiainen,P.1996.Yhteensaatetut erinlaiset. Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyö vaasalaisesta näkökulmasta. Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja 15.Vaasa.

Veijoa,A. 2004. Matkalla moniammattilliseen perhetyöhön:lasten kuntoutuksen kehittäminen toimintatutkimuksen avulla, Oulu, Oulun yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta, Hoitotiede

Willberg,M. & Valtonen,H. 2007. Pohjoismaiden terveydenhuollon rahoitus- ja palvelujärjestelmien vertailu. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:36 Helsinki. [viitattu 2.2.2012]. Saatavissa: www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1062341

Ylemmän AMK-tutkinnon metodifoorumi Virtuaali Ammattikorkeakoulu [viitattu 1.6.2012]. Saatavissa:<http://www.amk.fi/opintojaksot/0709019/1193463890749/1193>

WWW.sivut: <http://www.bufetat.no>

www.kangasala.fi

www.keitele.fi

www.pielavesi.fi

www.tervo.fi

www.vantaa.fi

www.vesanto.fi

www.utsjoki.fi

LIITE 1

NILAKAN KUNTIEN (KEITELE, PIELAVESI, TERVO JA VESANTO) KASVATUS JA PERHENEUVOLAN PERUSTAMINEN JA PSYKOLOGIN JA SOSIAALITYÖNTEKIJÄN VIRKOJEN PERUSTAMINEN PERHENEUVOLAAN

Taustatietoja:

Sosiaalihuoltolain 17 §:n mukaan kunnan on huolehdittava kasvatus- ja perheneuvolapalvelujen järjestämisestä ja 19 §:ssä todetaan, että kasvatus ja perheneuvonnalla tarkoitetaan asiantuntija-apun antamista kasvatus- ja perheasioissa sekä lapsen myönteistä kehitystä edistävää, sosiaalista, psykologista ja lääketieteellistä tutkimusta ja hoitoa. Sosiaalihuoltoasetuksen 8 §:ssä todetaan myös, että kasvatus ja perheneuvonnan tehtävänä on tukea ja edistää lasten ja perheiden myönteistä kehitystä järjestämällä

1. ohjausta, neuvontaa ja muuta asiantuntija-apua ihmissuhteisiin, perhe-elämään ja lasten kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä sekä

2. tutkimusta ja hoitoa lasten kasvatukseen ja perhe-elämään liittyvissä ongelmissa

Lastensuojelulain 34 §:n mukaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on järjestettävä lastensuojelun avohuollon tukitoimena

1. tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittelyyn

2. lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapia palveluja.

Kun taas perusopetuslain 31 a §:ssä todetaan, että oppilashuoltoon sisältyvät.. opetussuunnitelman lisäksi oppilashuollon palvelut, jotka ovat kouluterveyden huolto ja lastensuojelulaissa tarkoitettu koulun käynnin tukeminen. Lastensuojelulaki 9 §:ssä puolestaan sanotaan, että kunnan tulee järjestää koulupsykologin ja kuraattorin palveluja, jotka antavat perusopetuslaissa tarkoitetun riittävän tuen ja ohjauksen. Samassa laissa todetaan, että perusopetuslain 7 ja 8 §:ssä tarkoitetun opetuksen järjestäjä vastaa edellä tarkoitettujen palvelujen järjestämisestä.

Toiminnan tavoitteet:

Perheneuvolan ja oppilashuollon palvelut ovat kuntien lakisääteisiä peruspalveluja, joiden tavoitteena on varhainen puuttuminen ongelmiin niiden ilmenemisvaiheessa. Näiden peruspalvelujen toimivuus parhaimmillaan ennaltaehkäisee erityissairaanhoidon (mm. lasten- ja nuorisopsykiatria) ja lastensuojelun (huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen) tarvetta. Tavoitteena on moniammatillisen asiantuntijuuden ja yhteistyön avulla ehkäistä ja hoitaa lasten ja nuorten ja perheiden pulmia. Toiminnalta edellytetään pitkäjänteisyyttä ja näiden palvelujen järjestäminen omana toimintana on perusteltua.

Perheneuvolatoiminnan järjestäminen neljän kunnan yhteisenä toimintana on myös ostopalvelua edullisempaa.

Keiteleen, Pielaveden, Tervon ja Vesannon kuntien sosiaalitoimet ostavat nyt Psykologian Tieto Taidolta perheneuvolapalveluja omalle paikkakunnalle (kust. Yht n.150.000/v). Kuraattoripalvelut ostetaan sosiaalitoimen lasten-suojelusta (Vesanto, Keitele) ostopalveluna Kuopiosta (Tervo). Pielavedellä ei ole ollut kuraattoripalvelua. Koulupsykologipalvelut on saatu terveyskeskuspsykologilta (Keitele, Pielavesi) ja Sisä-Savon kuntayhtymältä (Tervo, Vesanto)

Vuoden 2010 useissa kuntatapaamisissa on ollut esillä ajatus, että kuntien sosiaalitoimet pystyvät resurssia lisäämättä palkkaamaan oman perheneuvola työparin (psykologi ja sosiaalityöntekijä) Keskusteluun tuli mukaan myös ajatus siitä, että lisäämättä resurssia kuntiin saataisi myös kuraattori. Tällöin lastensuojelun sosiaalityöntekijän ristiriitainen rooli kuraattorina lakkaisi (Keitele, Vesanto) tai palvelua ei tarvitse ostaa Kuopiosta (Tervo) ja Pielavedelle tulee kuraattoripalvelut, mikäli niin halutaan.

PARAS lakimuutos aiheuttaa myös sen, että sosiaalitoimet ovat menossa Kysteriin viimeistään 2015. Kysteri ei todennäköisesti järjestä oppilashuollon palveluja. Kuraattorin toimen hallinnointi tulisi näin ollen organisoida alusta alkaen sivistystoimeen.

Perheneuvola ja kuraattoritoiminnan suunnittelun koordinaattorina on toiminut Keiteleen sosiaalijohtaja. Kuntatapaamisia asian suunnittelussa on ollut kunnan johdon ja päätöksentekijöiden, sosiaali- ja sivistystoimen johtajien ja työntekijöiden kesken.

Kustannusten jako

Kustannusten jaossa noudatetaan tasapuolisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Seuraavassa on esitetty kustannustenjakomalleja. Jakoperusteita täydennetään asiakkaiden lukumäärän/asiakaskäyntimäärien perusteella toiminnan käynnistyttyä. Perheneuvolatoiminta siirtyy KYSTERlin sosiaalitoimen liittymisen myötä.

Kustannusten jakomallit kuvaavat koko työryhmän kustannuksia. Sosiaalitoimen osalta kysymys on psykologin ja sosiaalityöntekijän palkkaamisesta. Sivistystoimi vastaa kuraattorin osuudesta ja tekee oman esityksensä viran perustamisesta.

SOPIMUS PERHE- JA KASVATUSNEUVOLATOIMINNAN JÄRJESTÄMISESTÄ KEITELEEN, PIELAVEDEN, TERVON JA VESANNON KUNTIEN ALUEELLA

1. SOPIJAPUOLET

Keiteleen kunta
PL 14
72601 KEITELE
Y 017 0773-7

Pielaveden kunta
PL 27
72401 PIELAVESI
Y 017 2446-5

Tervon kunta
Tervontie 4
72210 TERVO
Y 017 3081-4

Vesannon kunta
Sonkarintie 2
72300 VESANTO
Y 017 3787-2

2. SOPIMUKSEN TARKOITUS JA LUONNE

Tällä sopimuksella sopijapuolet sopivat perheneuvolatoiminnan järjestämisestä Keiteleen, Pielaveden, Tervon ja Vesannon kuntien (Nilakan kunnat) alueella.

Tämä sopimus on luonteeltaan julkisoikeudellinen sopimus.

3. SOPIMUKSEN VOIMASSAOLO

Tämä sopimus tulee voimaan 1.1.2012. Sopimus on voimassa toistaiseksi.

Sopijapuolilla on oikeus irtisanoa tämä sopimus päättyväksi kalenterivuoden alusta lukien, irtisanomisessa noudatetaan vähintään 6 kk irtisanomisaikaa.

4. HENKILÖSTÖ

Perhe- ja kasvatusneuvolassa on kaksi viranhaltijaa, sosiaalityöntekijä ja psykologi, jotka ovat Keiteleen kunnan palveluksessa ja kuuluvat sosiaalitoimen organisaatioon. Sopijakunnassa työskennellessään viranhaltijat ovat ao. kunnan työnjohdon alaisia.

Tavanomaisiksi katsottavissa tilanteissa perhe- ja kasvatusneuvolan viranhaltijan ollessa estynyt hoitamaan tehtävänsä (esim. vuosiloma, lyhytaikaiset työlomat ja sairauspoissaolot) Keiteleen kunta ei ole velvollinen järjestämään palvelua sopijakunnille. Muissa tilanteissa sijaisuu- den hoitamisesta sovitaan sopijapuolten kesken yhteisesti.

5. KUSTANNUSTEN JAKAMINEN

Jaettavia kustannuksia ovat perhe- ja kasvatusneuvolan

- palkkauskustannukset
- koulutuskustannukset
- matkakustannukset
- puhelinkustannukset
- yhteisessä käytössä olevien työvälineiden kustannukset
- työterveyshuollon kustannukset
- viranhaltijoiden rekrytoinnista aiheutuvat kustannukset
- atk-laite ja tietoliikenne kustannukset
- muut perheneuvolan toimintaan liittyvät yhteiset kustannukset

Toimitilakustannuksista ja muista suoraan kuntaan kohdentuvista kus- tannuksista vastaa kukin sopijapuoli oman toimintansa osalta.

Kustannukset jaetaan todellisen käytön perusteella, joka määräytyy asiakaskäyntimäärien mukaan. Vuonna 2012 ennakkona peritään 20 000 €/ kunta.

Vuodesta 2013 alkaen ennakot perustuvat palvelun käyttöön edellisenä vuonna.

6. JAETTAVIEN KUSTANNUSTEN LASKUTUS

Keiteleen kunta laskuttaa sopijapuolilta ennakkoon neljännesvuosittain varainhoitovuoden talousarviossa arvioidut jaettavat kustannukset, kohdan 5. mukaisesti.

Lopputilitys tehdään toimintavuotta seuraavan vuoden helmikuun loppuun mennessä. Ennakon tai lopullisen maksun / palautuksen viivästy-

essä sille suoritetaan viivästyskorkoa korkolain mukaan määräytyvä määrä.

7. SEURANTA

Tällä sopimuksella sovitun järjestelyn toimivuutta, kustannuksia ja sopimuksen toteutumista arvioidaan yhteisesti kerran vuodessa ennen talousarvion laadintaa. Arviointi saatetaan tiedoksi kuntien ao. toimielimille.

8.. VAHINGONKORVAUSVELVOLLISUUS

Vahingonkorvauslain tarkoittama isännänvastuu ulkopuoliselle aiheutusta vahingosta kuuluu viimekädessä sille kunnalle, missä vahinko on aiheutettu.

Sopijapuolille aiheutuneesta vahingosta kustannusvastuu jää ko. kunnalle.

9. TIETOSUOJA JA ARKISTOINTI

Kukin sopijakunta vastaa tietosuojasta omalta osaltaan sekä arkistoinnista omien asiakirjojensa osalta.

10. ERIMIELISYYKSIEN RATKAISEMINEN

Sopimusta koskevat erimielisyydet pyritään ensisijaisesti ratkaisemaan sopijapuolten välisissä neuvotteluissa.

Jos neuvottelumenettely ei ratkaise erimielisyyksiä, sopimuksen tulkinnasta aiheutuvat erimielisyydet ratkaistaan hallinto-oikeudessa.

11. MUUT EHDOT

Tämän sopimuksen muutoksista on sovittava erikseen kirjallisesti.

Sopimusta tarkistetaan, mikäli kustannusten jakoperusteissa tapahtuu muutoksia.

12. SOPIMUSKAPPALEET

Tätä sopimusta on laadittu neljä samansanaista kappaletta, yksi kullekin sopimusosapuolelle.

13. PÄIVÄYS JA ALLEKIRJOITUKSET

Keiteleellä . .2012

KEITELEEN KUNNANHALLITUS

Eero Ryhänen
kunnanjohtaja

Airi Kinnunen
hallintojohtaja

Pielavedellä . .2012

PIELAVEDEN KUNNANHALLITUS

Sami Miettinen
kunnanjohtaja

Tuija Valta
vs.hallintojohtaja

Tervossa . .2012

TERVON KUNNANHALLITUS

Petteri Ristikangas
kunnanjohtaja

Kaija Tarvainen
hallintojohtaja

Vesannolla . .2012

VESANNON KUNNANHALLITUS

Pasi Lievonen
kunnanjohtaja

Sirkka Ilmola
hallintosihteeri

Tämä on esimerkki kolmannesta sivusta.

TOINEN ESIMERKKI LIITTEESTÄ

Tämä on toinen esimerkki liitteestä. Tässä liite on yksisivuinen, jolloin liitteessä ei ole omaa sivu-numerointia.

